

MEC Magazine

Tijdschrift voor Nederlandse schaakgeschiedenis

Cor ten Woude,
25 jaar vrijwilliger!

Nummer 109

December
2024

Max Euwe Centrum

Max Euweplein 26 · 1017 MB Amsterdam
euwemec@xs4all.nl · 020-625 7017 · www.maxeuwe.nl

Bestuur en medewerkers

Bestuur

Jaap van den Herik, voorzitter
Abe Willemsma, secretaris
Albert Riemens, penningmeester

Michiel Abeln, algemeen lid
Dirk Brouwer, algemeen lid
Allard Hoogland, algemeen lid
Marcel Peek, algemeen lid
Peter Wakkie, algemeen lid

Algemeen adviseur: Hans Ree
Adviseur topschaak: Jan Timman
Adviseur public relations: Hans Böhm

Ambassadeurs: Erwin l'Ami, Ivan Sokolov,
Paul van der Sterren

Medewerkers/vrijwilligers

Evert Straat, bibliothecaris
Marjolein Aarten, conservator
Paul-Peter Theulings, admin. donateurs
Arno Bezemer, financieel administrateur
Jeroen van den Berg, management
Phoebe Witte, sociale media
Bas van den Berg, webmaster
Govert Pellikaan, IT-zaken
Bas Beekhuizen, fotografie
Frans Arp, Dirk Brink, Hans van
Capelleveen, Maarten Mellegers, Edward
Veuger, Peewee van Voorthuijsen, Theo
Weijers, Cor ten Woude

Redactie/MEC Magazine

Jeroen van den Berg, Peter Boel, Dirk Goes,
Arnoud Jansen, Erik Mijnheer, Paul van der
Sterren, Minze bij de Weg, Eric de Winter,
Wouter Dormits (opmaak)

ADVERTENTIE

DGT PEGASUS

All you need is a connection

Discover the first real chess board dedicated to online play. DGT Pegasus is changing the way of playing online chess, bringing your game to the 3rd dimension.

LET'S PLAY!

More information on: digitalgametechnology.com/pegasus

Inhoud

Hoe kan ik pat forceren?	4
Albert Riemens 25 jaar penningmeester!	5
Je doet het goed of je doet het niet	6
Reshevsky in Nederland	14
Grote handen en geen kapesones	21
Herinneringen aan Robbert van het Kaar (1957-2024)	31
Vrijwilliger in de spotlight	33
Max Euwe Centrum op het NK Bedrijvenschaak 2024	38
Acht nummers <i>Skaakstikken</i> : 512 pagina's schrijf- en leesplezier	39
Moeder, antimoeder	42
De Schaakrevolutie	45
MEC Kerstpuzzel 2024	47

Van de redactie

Voor u ligt nummer 109 van MEC Magazine, voorheen bekend als de Nieuwsbrief. Het is weer een mooi nummer geworden, volledig gemaakt door vrijwilligers. Grote stukken over Coen Zuidema en Theo van Scheltinga, maar ook historische artikelen over Samuel Reshevsky en het Friese tijdschrift *Skaakstikken*. Verder staan wij stil bij het 25-jarige vrijwilligerschap van Cor ten Woude, die hierover aan het woord komt in een uitgebreid interview. Twee bijzondere boeken worden gerecenseerd en voor de puzzelliefhebbers is er een voorpublicatie van de kerstpuzzel, welke in zijn geheel op onze website staat (www.maxeuwe.nl).

Foto voorpagina: Bas Beekhuizen

Hoe kan ik pat forceren?

Jaap van den Herik

Nieuwe ideeën en nieuwe doelen getuigen van vooruitgang. Dat geldt voor iedere organisatie, dat geldt eveneens voor de wiskunde en ook voor het schaken. Euwe zou blij opkijken, want vernieuwen, daar hield hij van.

Euwe als mentor

Meer dan 45 jaar geleden belde hij me onregelmatig op: “Meneer Van den Herik, ik heb weer een nieuw gezamenlijk optreden. We gaan naar een Amsterdamse schaakclub om over computerschaak te vertellen. Ik begin met de ideeën-ontwikkeling van het computerschaak en u bespreekt dan de meest moderne technieken en geeft voorbeelden.”

Het waren voor ons beiden heerlijke avonden. Nu treed ik in zijn voetspoor als voorzitter van het naar hem vernoemde centrum MEC. Euwe was een aanmoedigende mentor. Hij daagde je uit om nieuwe dingen te vinden en erover te praten, en ondersteunde je met voorbeelden.

Opdracht

Dit beschouw ik als mijn opdracht bij het Max Euwe Centrum voor de komende jaren. Nu wil ik u meenemen naar 13 december 2024, als we de Euweborrel hebben. Ik heb als spreker Ronald Friederich bereid gevonden om als nieuwe wereldkampioen computerschaak software (waarbij dus alle programma’s spelen op dezelfde hardware) een voordracht te geven. Hij is een man naar het hart van Euwe: nieuwe ideeën en nieuwe doelen. Kunstmatige intelligentie (AI) heeft de oude (kantoor-)automatisering geheel verdrongen en komt telkens weer met ver-

rassende oplossingen voor bestaande problemen en voor situaties die door mensen nog niet als een probleem werden gezien.

In de onderhandelingen tussen Gaza en Israël vragen we ons soms af: is er een weg naar remise? Dat zou voor beide partijen een *nieuw doel* moeten zijn. Voor veel buitenstaanders is dit een doel om na te streven. Zou het schaakspel ons hier op ideeën kunnen brengen of zelfs oplossingen kunnen bieden? Kunnen wij op *pat* (met als resultaat remise) aansturen? Mijn antwoord is: *ja, dat kan, als je de omstandigheden begrijpt en doorgrondt* (zie de partij aan het einde van dit artikel).

Vragen en felicitaties

Voor het MEC wil ik in de voetstappen van Euwe treden en twee onderwerpen agenderen:

1. Kunnen we het schaken oplossen?
2. Laten we onderzoeken of het leren schaken op oudere leeftijd de dementie kan uitstellen of zelfs verminderen.

Tenslotte feliciteer ik namens alle betrokkenen bij het MEC onze zeer gewaardeerde penningmeester Albert Riemens met alle successen in de afgelopen 25 jaar. Onze dank is groot.

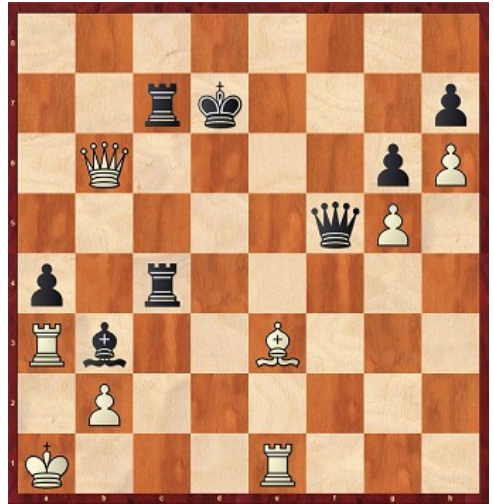
RofChade 3.2 AVX2 - Raptor

Computer Chess Game ROFCHADE3390,
22.10.2024

Gezien de complexiteit van de stelling en de toernooistand besloot RofChade dat remise goede uitzichten zou bieden op de wereldtitel Blitz en speelde als volgt remise. De toeschouwers waren totaal verrast. Ronald was een gelukkig man.

1.d4 f5 2.c4 e6 3.g3 d5 4.Pf3 Pf6 5.Pc3 c6
6.Lf4 Le7 7.e3 Pe4 8.h4 0-0 9.Dc2 Pd7
10.Le2 Pb6 11.Pe5 Pd7 12.f3 Pxe5 13.Lxe5
Pd6 14.0-0-0 Pxc4 15.Lxc4 dxc4 16.g4 b5
17.h5 a5 18.f4 Lf6 19.Dg2 Ld7 20.g5 Le7
21.d5 Db6 22.d6 Ld8 23.e4 b4 24.Pb1 a4
25.The1 Db5 26.h6 g6 27.a3 La5 28.exf5
Txf5 29.Te4 c5 30.De2 Kf7 31.Txc4 Lc6
32.Df1 Ld5 33.Tc2 c4 34.axb4 Lxb4 35.Pc3
Lxc3 36.Txc3 Ke8 37.De2 Tf7 38.Ta3 Tb7
39.Dd2 Kd7 40.f5 c3 41.Lxc3 Lb3 42.fxe6+
Lxe6 43.Te1 Tc8 44.Kb1 Lb3 45.De3 Df5+
46.Ka1 Tc4 47.De8+ Kxd6 48.Ld2 Kc7

49.Te5 Df1+ 50.Te1 Df5 51.Te7+ Kd6
52.Te1 Tbc7 53.Dd8+ Kc6 54.Da8+ Kb6
55.Le3+ Kb5 56.Db8+ Kc6 57.Db6+ Kd7

58.Lf4 Txf4 59.Txb3 axb3 60.Te7+ Kxe7
61.Dd6+ Kxd6 pat (½-½)

Albert Riemens 25 jaar penningmeester!

Redactie en bestuur feliciteren Albert met deze mijlpaal en zijn tomeloze inzet voor het MEC.

Je doet het goed of je doet het niet

Minze bij de Weg

Wie naar de lijst met Nederlandse schaakkampioenen kijkt, ziet dat er nogal wat spelers zijn die de titel één keer hebben veroverd. Goede schakers ongetwijfeld die eenmaal boven zichzelf zijn uitgestegen, ben je geneigd te denken. Coen Zuidema, de kampioen van 1972, lijkt zo iemand te zijn. Dat beeld wordt nog versterkt als je de partij naspeelt waarmee hij in de laatste ronde van het NK 1972 de titel veilig stelde. Vanuit een totaal verloren stelling wist hij zijn nerveuze tegenstander Ton Timman toch te verslaan, en daarmee bleef hij die andere Timman, jongere broer Jan, een half punt voor.

Coen Zuidema. (Foto: MEC)

Een geluiskampioen dus? Toch niet. Wie de moeite neemt om iets verder te kijken dan dat simpele lijstje met kampioenen, ziet een andere werkelijkheid. Diezelfde Zuidema eindigde namelijk drie keer op een gedeelde eerste plaats in het titeltoernooi, waarna hij steeds de barrage verloor. Dus als je het iets anders formuleert kun je zeggen dat Coen

Zuidema vier keer, al dan niet gedeeld, eerste werd in het Nederlands Kampioenschap. En dat voor iemand die er nooit een geheim van maakte welke bescheiden plaats het schaken in zijn leven innam.

Geen schaakspullen

‘Bij mij was het altijd: eerst de studie en het werk, dan pas het schaken. Dat heb ik ook in mijn studietijd driftig doorgevoerd. Ik zat op kamers, daar waren geen schaakspullen. Ik haalde twee weken voor een toernooi de schaakspullen op, of ik ging thuis bij mijn ouders zitten, en na de wedstrijd ging het allemaal weer weg. Dan kon ik weer studeren en niet schaken. Want ik weet nog altijd, als ik een schaakboek pak is de rest van de dag voorbij.’

Die houding leidde er toe dat hij in 1973 besloot om vrijwel met schaken te stoppen. ‘Ik heb schaken altijd gezien als leuk, maar ik wilde wel gewoon studeren en een baan hebben. Toen ik een vrouw en kinderen had, en een hypotheek, was het voorbij. Ik had ook te weinig tijd voor sociale dingen. Als je niet werkte was je aan het schaken. Dat is op een gegeven moment ook voor een echtgenote of partner een last.’

Schaken was ook bepaald niet goed voor het onderhouden van sociale contacten. ‘Voor een toernooi zei ik: ik wil de laatste twee maanden niemand zien, dus dat was helemaal niet leuk. Als ik schaakte was ik asociaal. En de week erna ben je ook nog asociaal. Dan ben je nog met het toernooi bezig, zeker als het niet goed gelopen is.’

Geen wonder dat Coen Zuidema vanaf het begin wist dat schaken voor hem een tijdelijke bezigheid zou zijn.

‘Ik was eigenlijk van plan te stoppen na het Nederlands Kampioenschap van 1972. We zien wel, zei mijn vrouw Jannie, kennelijk geloofde ze het niet. En ze had ook gelijk, want ik werd kampioen. Toen moest ik wel doorgaan, want ik vind dat je als kampioen het volgende jaar present moet zijn.’

Waarna in 1973 nog weer eens een kampioenschap volgde met Zuidema als gedeelde winnaar. Net als in 1965 en 1970 greep hij in de barrage naast de titel.

Vijftien jaar actief schaken

Daarmee kwam na grofweg vijftien jaar een eind aan een periode van actief schaken. Hoe zagen die jaren er uit? We volgen ze in chronologische volgorde.

Je kwam in 1958 bij de bekende Amsterdamse topclub ASC terecht. Je was toen zestien. Een jaar later was je jeugdkampioen van Amsterdam. Dat lijkt wel een heel snelle ontwikkeling.

‘Voor ik bij ASC kwam had ik bij een club gezeten van de Amsterdamse Schaakbond. Er waren toen twee schaakbonden in Amsterdam, en dat wist ik niet. Mijn vader had mij toen ik veertien was geholpen aan een schaakvereniging. Die bleek bij de

Amsterdamse Schaakbond te horen. Ik deed daar per ongeluk mee in het jeugdkampioenschap. Dat was een flutwedstrijd, want het echte jeugdkampioenschap werd door de Hoofdstedelijke Schaakbond georganiseerd. Het jaar daarop ben ik naar ASC gegaan en heb ik aan het andere jeugdkampioenschap meegedaan.’

Je werd toen niet alleen jeugdkampioen van Amsterdam, maar eindigde ook landelijk op de (gedeelde) eerste plaats. Waarna de titel naar Frans Kuijpers ging.

‘Hij werd kampioen, want de regel was dat de zittende kampioen de titel behield bij gelijk eindigen. Dat vond ik in een jeugdwedstrijd wat raar. In een seniorenwedstrijd begrijp ik dat, maar in een jeugdwedstrijd waar allemaal nieuwe mensen opstaan, is dat vreemd.’

Wapenfeit

In 1961 en 1962 won Zuidema opnieuw de landelijke jeugdtitel, dit keer alleen. Het bondsblad schreef in 1961 naar aanleiding van het toernooi: ‘Een veelbelovend jeugdtalent hebben wij ook ditmaal niet kunnen ontdekken.’ Een opmerkelijke misser, want enkele maanden later zorgde Zuidema bij het wereldkampioenschap voor de jeugd in Den Haag voor een daverende verrassing. Hij schakelde de grote favoriet, de Tsjech Vlastimil Hort, uit.

‘Dat is natuurlijk een van mijn wapenfeiten. Hort was toen zeventien, ik achttien. Hij had af en toe al in een landenwedstrijd meegespeeld voor Tsjechoslowakije. We speelden in de laatste voorronde van het toernooi tegen elkaar. Ik had drie punten, hij vier. Hij hoefde alleen maar remise tegen mij te maken om zich te plaatsen voor de finale, maar als ik won was hij uit-

geschakeld. Hij speelde ook nog Russisch. Op een gegeven moment offerde hij een stuk en ik dacht dat het over tien minuten voorbij zou zijn. Maar ik kan heel goed verdedigen en Hort had een sterke verdediging van mij gemist. Toen ging ik het winnen. Ik heb nog een foto waarop ik met een heel verbaasd gezicht naar de stelling sta te kijken.’

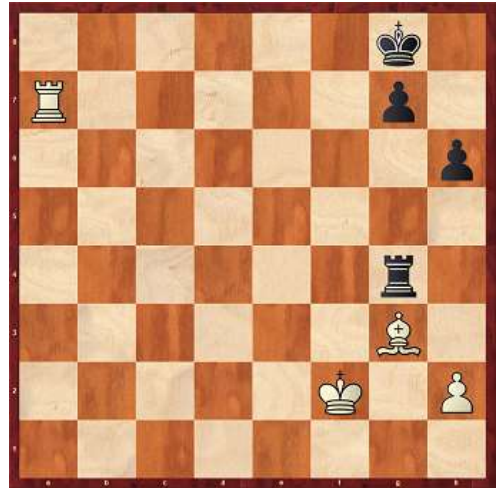

Zuidema behaalde bij het WK jeugd, Den Haag 1961, een belangrijke overwinning op de Tsjech Hort. (Foto: MEC)

Toch duurde het nog vrij lang voor je de vis op het droge had.

‘Ik had een h-pion, een looper, de goede looper weliswaar, en een toren. Hij had aan diezelfde kant twee pionnen en ook een toren. Op de een of andere manier moest ik toch bij die pionnen zien te komen om met mijn h-pion door te kunnen lopen. Hoe ik dat moest doen? Ik zei meteen dat

Bouwmeester, Donner of Euwe mij moesten komen helpen, maar die waren er allemaal niet. Ik heb er met Van Donk wat naar gekeken, maar dat leverde niets op. Dus ik heb in de tweede zitting zestien zetten gedaan en kwam geen steek verder.

*Coen Zuidema – Vlastimil Hort
WK jeugd, Den Haag 1961
Stelling na 38.Kxf2*

Dat was op zaterdag en de partij ging op maandag verder. Donner kwam als toeschouwer langs, keek er even naar en zei: ja, dat is gewonnen. Ik moest de volgende dag bij hem langskomen en dan zou hij het uitleggen. Hij gaf wat ideeën aan. Ik zei: schrijf het even op. Nee, zei hij, dat is Euwe, die kan het opschrijven. En toen wou hij vluggeren. Dus had ik de volgende ochtend nog vrij veel moeite. De 50-zettenregel speelde ook mee. Op de 38ste zet was voor het laatst een stuk geslagen of een pion gezet, dus op zet 88 moest zoiets weer gebeuren. Ik kon mijn h-pion op h2 eerst naar h3 spelen en dan naar h4. Dus ik had nog honderd zetten in de reserve. Op de 88ste zet stond ik gewonnen. Toen kwam

Averbach (*de Russische secondant, MbdW*) vertellen dat ik al vanaf de 38ste zet in vier zetten had kunnen winnen door op een handige manier de torens te ruilen.'

Hort trok zich daarna uit het toernooi terug. Dat leverde hem nogal wat kritiek op.

'Dat hij zich terugtrok begrijp ik wel. Wat moest hij in de B-groep? Dat kan ik me zo goed indenken.'

De eerste NK's

Vanaf 1963 speelde Coen Zuidema mee in het kampioenschap bij de senioren. Hij eindigde dat jaar op een met Langeweg gedeelde vierde plaats. Het kampioenschap werd toen om het jaar gespeeld, pas vanaf 1969 werd het een jaarlijkse wedstrijd. Het volgende toernooi vond dus plaats in 1965 en dit keer behaalde Zuidema de eerste van zijn serie gedeelde eerste plaatsen.

Dat was samen met Lodewijk Prins. Hij was wel dertig jaar ouder. Kan je je herinneren wat je dacht? Had je niet het gevoel: dat moet kunnen?

'Dat gevoel had ik, ja. Maar ik heb me wel serieus ingezet en me serieus voorbereid.'

Toch ging er iets mis. Prins won met 2½-1½. 'Daar geef ik dus nooit commentaar op. Er zijn mensen die zeggen: ik heb nog nooit van iemand gewonnen die niet zwak, ziek of misselijk was. Ik heb nooit van een nederlaag verteld wat ik vond, en dat doe ik nog steeds niet. De punten tellen. Je hebt natuurlijk wel je eigen ideeën erbij.'

Na een achtste plaats in 1967 en een gedeelde vijfde plaats in 1969 volgde in 1970 opnieuw een gedeelde eerste plaats. Dit keer met Eddy Scholl. Na vijf van de zes barrage-partijen stond Zuidema met 3-2 voor.

Wat me opviel: in de zesde partij raakte je heel erg van slag. Had je last van spanning?

'Ik had aan remise voldoende, ik stond beter en dacht: ik maak het even af, dan hebben we het gehad. Dat ging te vlug. Dat was de verkeerde houding.'

De barrage moest worden verlengd met sudden-death-partijen. Scholl won onmiddellijk de eerstvolgende partij.

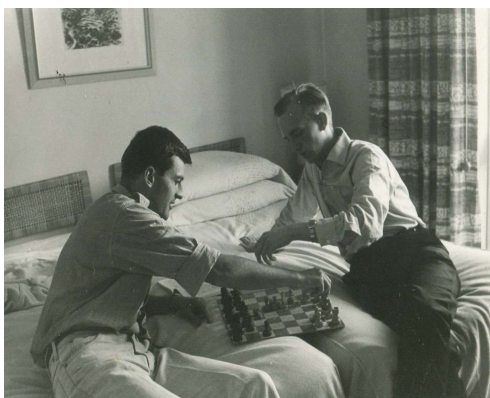
Erkenning

In 1971 sloeg Zuidema het kampioenschap een jaartje over. Toen kwam 1972. Met nog één partij te spelen stond hij eerste, een half punt voor Jan Timman. Die won zijn laatste partij vlot. Bij Zuidema stond het zo:

*Coen Zuidema – Ton Timman
NK Leeuwarden 1972*

Er volgde: 37.Kh4 Df4+ 38.Kh5 a5 39.h4 Df5+ 40.Kh6 Df4+ 41.Kh5 Pxc3 42.Tg4 Df5+ 43.Tg5 Df3+ 44.Kh6 Pe2 45.c3 Dxc3 46.Df7 De3 47.Kg7 Pxd4 48.Kf8 Df3 49.Dxf3 Pxf3 50.Tg7 Pxd4 51.Txe7+ Kd8 52.Txe6 Pf5 53.Kf7 d4 54.Te8+ Kd7 55.e6+, 1-0

Langeweg en Zuidema analyseren, Olympiade Tel Aviv, 1964. (Foto: MEC)

‘Ik stond tegen Ton Timman in de laatste ronde totaal verloren, absoluut. Ik had een nieuwtje voorbereid, maar dat pakte totaal verkeerd uit. Dat ving Ton goed op, hij kwam gewonnen te staan. Maar ik had geen zin om op te geven. Hij kon de zetten herhalen maar bleef op winst spelen. Ondertussen kwam mijn h-pion steeds verder. Ik vond het wel grappig dat mijn e-pion, waarmee ik altijd begon, uiteindelijk het spel heeft beslecht. En ik ben best trots dat ik Timman voorgebleven ben.’

Waarmee misschien voor het eerst echte erkenning kwam?

‘Ja, ik ben altijd onderschat geweest, tot 1972 toen ik kampioen werd. Er waren allerlei mensen die het toernooi zouden kunnen winnen. Ik werd pas veel later genoemd, terwijl ik toen toch al enige dingen had opgebouwd.’

Coen Zuidema speelde, als titelverdediger, zijn laatste kampioenschap in 1973. Dat was een bijzonder toernooi, want Genna Sosonko, die een jaar eerder naar Nederland

was geëmigreerd, was een van de deelnemers. Formeel had hij echter geen recht om mee te spelen.

Was je er blij mee dat Sosonko mee mocht doen?

‘Ik zat toen in de plaatsingscommissie, samen met Hans Ree onder anderen. Ik ben opgebeld door Wim Andriessen. Is het goed dat hij mee mag doen? Waarschijnlijk belde Wim Andriessen mij omdat ik kampioen was. Wim wilde geen gedonder. Ik dacht: ik haal een concurrent binnen, maar ik zei: ik vind dat goed. Reglementair had hij geen recht, maar hij was een goede speler en ik wilde hem die kans gunnen. Hij begon geleidelijk in dat toernooi sterker te worden, hij moest eerst wennen.

Het was natuurlijk terecht dat hij meedeed en we hebben ook een fijne teamgenoot aan hem gehad tijdens de Olympiades.’

Je wist dat dit je laatste toernooi zou zijn.

‘Ik wilde wel zo sportief zijn om het kampioenschap te verdedigen, en als het uit is, dan is het echt uit. Ik had toen een baan bij het Mathematisch Centrum en ging al vrij gauw naar IBM. Dan moest je dat schaken eigenlijk niet ook nog willen. Bij het Mathematisch Centrum kon je een week onbetaald verlof opnemen en je kreeg betaald verlof als je voor het land moest spelen. Bij IBM had ik ook betaald verlof gekregen, maar daar heb ik het niet op aan laten komen.’

Uiteindelijk eindigden Zuidema, Sosonko en Enklaar in 1973 samen op de eerste plaats. In de beslissingsdriekamp scoorde Sosonko 2½ punt, Zuidema 2 en Enklaar 1½.

Het laatste NK van Zuidema, Leeuwarden 1973, eindigde met een driekamp. Sosonko en Enklaar beginnen, Zuidema kijkt toe. (Foto: MEC)

De jaren zestig

Terug naar de jaren zestig. Was het topschaak in Nederland toen een amateuristisch gedoe?

‘Nee, waarom? Je schaakte keihard allemaal. Het was een heel serieus gebeuren.’

Ik bedoel dat je weinig mensen had die het voor hun beroep deden.

‘Donner en Langeweg natuurlijk. Kuijpers zei daar nooit zoveel over, maar hij deed zijn studie en ging daarna bij Philips werken, dus die was geen beroepsspeler. Bouwmeester was leraar maar hij was wat het schaken betreft serieus.’

Maar de bond had er toch niet veel geld voor over?

‘De schaakbond vond het enig om dingen te organiseren, maar het mocht niets kosten. Bij het wereldjeugdkampioenschap in 1961 werden we ondergebracht in het Haags Tehuis voor Ongehuwden. Je kunt je het wel voorstellen: je had een paar grote zalen om te eten en je had je eigen kleine kamertje. Ik zag iedereen achteruit gaan tijdens het toernooi. Ik kon naar een tante, daar zat ik veel beter.’

Bij een landenwedstrijd werden we een keer in een jeugdherberg ondergebracht. Toen we daar kwamen na de eerste ronde, werden we meteen gewaarschuwd. We moesten doodstil zijn. Ik zei de volgende dag tegen de bond: ik kom hier nooit meer terug en ik ga naar huis als dit zo blijft. Toen hebben ze

ons bij schakers in de buurt ondergebracht.

Dat was de algemene regel: het moest allemaal niets kosten. Voor de organisatie was er geld, voor de spelers niet. Bij de Olympiade bijvoorbeeld kreeg je zakgeld.’

Ook voor de trainingen moesten de spelers alles zelf organiseren. Dat is trouwens niet heel anders dan tegenwoordig. Coen Zuidema werkte veel samen met Hans Bouwmeester en Carel van den Berg.

‘Carel van den Berg was een echte theoreticus. In de praktijk verloor hij altijd vanuit een geweldige stelling omdat hij geen tijd meer had. Voor de voorbereiding had je de *Losbladige Schaakberichten*. De helft van de inhoud bestond uit openingen, de andere helft waren partijen. Bouwmeester en Van den Berg maakten de *Losbladige*. Als het om mijn opening ging, wilde ik goed voorbereid zijn, daar keek ik dan samen met Bouwmeester en Van den Berg naar. Dus mijn openingen bereidde ik voor een deel met hen voor. Naar het WK jeugd in Den Haag had ik een stapeltje *Losbladige* mee in een mapje. Ik dacht, als er brand komt neem ik als eerste dat mapje mee.’

Had je toen trainingsgroepen?

‘Bouwmeester heeft het wel eens geprobeerd, hij wilde dan met het hele Nederlands team trainen, maar Donner en Ree waren daar absoluut niet voor te vinden.’

Vechter

Hoe was jij als speler, wat was je speelstijl?

‘Een gezonde opening en dan proberen positioneel verder te schaken. Ik was een vechter. Ik heb ontzettend veel verloren stellingen gewonnen. De partij tegen Ton

Timman is niet de enige. Dan was ik op mijn sterkst, ik was op mijn zwakst als ik gewonnen stond. Dan werd ik zenuwachtig. Als ik eenmaal slecht stond, dan was er niets meer aan te doen. Ik deed dan niet altijd de beste zet, maar de zet die de beste kans gaf om in troebel water te vissen. Tegen grootmeesters lukte zoiets niet, dan was het zomaar voorbij na dat soort zetten. En ik wist ook veel van het eindspel.’

Kon jij goed omgaan met de spanning in een partij?

‘Ik heb een voorbeeld gegeven waar dat niet ging (de partij tegen Scholl in 1970, MbdW), maar over het algemeen kon ik dat wel. Het was wel handig geweest als ik me daarop had geconcentreerd. Je verliest er gewonnen stellingen door en het is een oplosbaar tekort.’

Cuba

Doordat hij voorrang gaf aan de studie, en later het werk, speelde Coen Zuidema relatief weinig grote toernooien, zoals Hoogovens en IBM. Bij de Olympiades was hij wel van de partij. Hij speelde vier keer mee: Tel Aviv 1964, Havana 1966, Siegen 1970 en Skopje 1972. Hij beschouwt de teamwedstrijden als hoogtepunten uit zijn schaakloopbaan. Speciale herinneringen heeft hij aan de Olympiade in Cuba.

‘In Cuba was het helemaal geweldig, met Fidel Castro. Het mooiste dat ik ooit beleefd heb. Er waren zo’n 52 landen. Je had teams van vier met twee reserves, dat zijn driehonderd mensen. Die moesten allemaal een simultaan geven. Fidel Castro had alles voor ons geregeld, maar dit was als tegenprestatie verplicht. Je had twintig tegenstanders. We werden met een bus naar het plein gereden waar de simultaans

plaatsvonden. Daar zag je zesduizend mensen klaar zitten met een schaakbord, die er volledig zin in hadden. Ik heb nog nooit zoiets meegemaakt, dat is voor het schaken natuurlijk iets geweldigs. Petrosjan speelde toen tegen Fidel Castro een beleefdheidsremise.

We reisden naar Cuba via Madrid. Daar werden we met een vliegtuig opgehaald. Daarna duurde het nog een week voordat iedereen er was. We hadden een week feest. Je werd ontzettend onthaald door de toch arme bevolking. Het ontbijt had al zes gangen, de obers stonden handenwrijvend klaar. De ambassadeur van Nederland zei: mijn vrouw moet volgende week weer in de rij staan om iets te kopen, maar nu is alles aanwezig. Die miljoenen roebels die ze van Rusland kregen gingen naar dat toernooi.'

Nog even terug naar 1973. Na het kampioenschap stopte Zuidema met toernooischaak. Wel speelde hij nog tot 1987 voor Desisco Watergraafsmeer in de KNSB-competitie. Hij vond stoppen een logische keuze.

'Het gevolg van mijn houding is: je moet stoppen als je het niet voor honderd procent doet. Ik had geen zin in af en toe een

toernooitje spelen en dan onderaan bungelen. Je doet het goed of je doet het niet. Als je weinig speelt ga je snel achteruit. Ik heb na 1973 nog een Clare Benedict-toernooi voor Nederland gespeeld en merkte dat direct.

Coen Zuidema (rechts) met de door hem bewonderde Hans Bouwmeester tijdens de viering van diens 95te verjaardag.

Ik heb alles eruit gehaald en kijk er met veel plezier op terug. Maar ik ben ook blij dat ik gestopt ben. Ik ben later nog wel eens bij een schaaktoernooi geweest en dan zag ik ze allemaal weer zitten. Dan dacht ik: ja, zo ging het, ik begrijp het en ik vond het leuk, maar ik ben blij dat ik ook een andere kant van het leven heb gezien. Ik heb nooit het gevoel gehad: ik mis iets.'

Reshevsky in Nederland

Symon Algera

Samuel Reshevsky is op zeer jonge leeftijd al een zeer sterke schaker. Als hij acht jaar oud is komt hij voor het eerst naar Nederland om in Amsterdam een simultaanvoorstelling te geven. Hij verliest daar van Max Euwe, na eerder een remiseaanbod te hebben afgeslagen. Later komt hij nog vaak naar ons land en in Nederland speelt hij, buiten zijn nieuwe thuisland Amerika, zijn meeste toernooi- en matchpartijen. Reshevsky staat bekend als een solist en hij is vaak bij incidenten betrokken. Dat is ook het geval in Nederland. Hij heeft hier weinig vrienden en er is zelfs een Nederlandse topschaker die hem uitgesproken irritant vindt. Hij zal nooit wereldkampioen worden, maar zijn schaakcarrière van 75 jaar is indrukwekkend.

Een piepjonge Reshevsky. (Foto: MEC)

Wonderkind uit Polen

Samuel Reshevsky wordt op 26 november 1911 geboren in het Poolse Ozorków als zesde kind in een Joods gezin. Hij leert het schaken van zijn vader en al snel blijkt dat hij hiervoor een uitzonderlijk talent heeft.

Vanaf zijn zesde jaar reist hij samen met zijn ouders door Polen om simultaans te geven. Dit blijkt zo lucratief dat de jonge Samuel in 1920 een tournee langs Europese hoofdsteden gaat maken en daarbij komt hij ook in Amsterdam. Kranten raken niet uitgesproken over het schaakwonderkind en plaatsen foto's van het achtjarige jongetje als hij speelt tegen bebaarde en besnorde opponenten. Sommige kranten, ook in Nederland, laten kritische geluiden horen en noemen de simultaans een vorm van kinderexploitatie waar schaakclubs niet aan mee zouden moeten werken.

Memorable partij tegen Max Euwe

In Amsterdam geeft de kleine Samuel in de Diamantbeurs, in besloten kring, een simultaanséance. Er is een honderdtal belangstellenden aanwezig en hij speelt tegen twintig schakers, onder wie de achttienjarige Max Euwe. In het *Eindhovens Dagblad* van 4 maart 1920 is het volgende verslag te vinden: 'Het ventje trippelde van het eene bord naar het andere en deed vastberaden en in enkele seconden een zet. Het was duidelijk te zien welke

tegenstander hem het zwaarst was, immers bij deze stond hij met de handjes op het voorhoofd eenige minuten te denken. Van de 20 partijen won Samuel er 17, verloor er twee en 1 remise. De vader, wien wij om inlichtingen vroegen, deelde ons mede dat na een schaakséance, Samuel alle gespeelde partijen op papier wist terug te brengen. Eerstdaags hoopt de vader met het kind in

het openbaar op te treden, indien de politie daartoe haar toestemming verleent.' De kleine Samuel verliest van de (volgens kranten) dan al fors uit de kluiten gewassen achttienjarige Max Euwe en vecht dapper tegen zijn tranen. De zetten van die partij uit 1920 zijn indertijd nooit gepubliceerd, maar toen Tim Krabbé er Euwe 56 jaar later om vroeg, kreeg hij ze op dicteersnelheid.

De achtjarige Samuel Reshevsky gaf in 1920 een simultaan in Parijs. (Foto: MEC)

Wit: Samuel Reshevsky (acht jaar)

Zwart: Max Euwe (achttien jaar)

1. e4 e5 2. Pf3 Pc6 3. Lb5 a6 4. La4 Pf6 5. 0-0 Pxe4 6. d4 b5 7. Lb3 d5 8. dxe5 Le6 9 c3 Le7 10. Te1 0-0 11. Lc2 Lg4 12. Lxe4 dxe4 13. Dxd8 Taxd8. Zie diagram.

14. Txe4 Td1+ 15. Te1 Lxf3 met stukwinst.

Euwe biedt even later remise aan, waarschijnlijk omdat hij zich enigszins geneerde, maar het jongetje weigert en antwoordt: 'Ich will siegen' - en verliest later.

Geen goede partij, maar zeker een gedenkwaardige. Het is niet alleen opmerkelijk dat Euwe remise aanbiedt, maar ook dat Reshevsky dat aanbod afwijst. Een verklaring zou kunnen zijn dat hij de speelsterkte van Euwe, gezien zijn remisevoorstel in een goede stelling, niet hoog inschatte. Ze zullen elkaar later nog vele malen tegenkomen en Reshevsky zal zijn revanche krijgen...

Emigreert naar Amerika

Later dat jaar scheept de familie Reshevsky zich in voor de overtocht naar de Verenigde Staten, waar de vader met zijn schakende wonderkind fortuinen hoopt te vergaren. Op de laatste avond van de reis speelt Samuel op de boot nog simultaan tegen twaalf medepassagiers en wint alle partijen. Als ze in New York aankomen, spreekt niemand van het gezin Engels, maar binnen een jaar doet Samuel dat al vloeiend. Zijn ouders hebben het nooit geleerd. De reis door Amerika wordt een zegetocht met veel publiciteit, totdat justitie in één van de staten, waar de kindwetten streng worden gehandhaafd, abrupt een einde maakt aan

de tournee met de beschuldiging van kindereexploitatie. Samuel, die dan nog nooit een school bezocht heeft, krijgt een voogd, leert lezen en schrijven en trekt zich terug uit de schaakwereld. Zo eindigt zijn leven als schakend wonderkind.

In 1934 studeert Reshevsky af aan de Universiteit van Chicago op ‘accounting’, een vakgebied met een aantal bedrijfseconomische onderwerpen. Het beroep dat hij daarna gaat uitoefenen wordt in Nederlandstalige publicaties soms ‘boekhouder’ genoemd, maar dat doet waarschijnlijk niet helemaal recht aan de verscheidenheid en zwaarte van zijn werkzaamheden. Hij pakt het schaken weer op en start daarmee een nieuwe fase in zijn schaakloopbaan. Hij bereikt al snel de wereldtop, wordt kampioen van de Verenigde Staten en boekt ook in Europa zijn eerste triomfen.

Toernooien in Nederland

Buiten zijn nieuwe thuisland Amerika, waar hij in 1925 genaturaliseerd is, zal Reshevsky zijn meeste toernooi- en matchpartijen in Nederland spelen. Nadat hij ons land in 1937 bezoekt als verslaggever van de revanchematch tussen Euwe en Aljechin, doet hij in 1938 mee aan het prestigieuze AVRO-toernooi, dat in verschillende Nederlandse steden wordt gespeeld. Keres wint en Reshevsky wordt samen met Euwe en Aljechin gedeeld vierde.

Na de oorlog volgt in 1948 het WK-toernooi, dat in Den Haag en Moskou wordt gespeeld. Botwinnik wint overtuigend vóór Smyslov, Reshevsky en Keres. Euwe speelt niet goed en volgt op grote afstand. De bemoeienissen van het Kremlin bij dit WK, en dan speciaal de winstpartijen van de nieuwe wereld-

kampioen tegen Keres, roepen buiten de Sovjet-Unie de nodige vragen op. Reshevsky krijgt van zijn land en schaakbond geen enkele steun.

Reshevsky tijdens het WK-toernooi van 1948. Op de achtergrond wedstrijdlerider Vidmar. (Foto: MEC)

In 1950 doet de Amerikaan mee aan het Wereldschaaktoernooi, dat in Amsterdam ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Amsterdamse Schaakbond wordt georganiseerd. Er wordt gespeeld in de grote zaal van de Amsterdamse Effectenbeurs van 18.00 tot 23.00 uur, dus nabeurs. Het toernooi heeft een zeer groot deelnemersveld van twintig schakers (die allemaal een pakje sigaretten per dag van de organisatie krijgen). De Argentijn Najdorf wint, Reshevsky wordt tweede, en Euwe zesde.

In het interzonale toernooi van 1964 wordt in Amsterdam gespeeld om zes plaatsen voor de kandidatenmatches voor het wereldkampioenschap van 1966. Dat worden Smyslov, Larsen, Spasski, Tal en Ivkov, en voor de laatste beschikbare plaats is een play-off nodig tussen Portisch en Reshevsky, die door de Hongaar wordt gewonnen.

In 1968 speelt Reshevsky, weer in Amsterdam, een kandidatenmatch tegen Kortchnoi. Het wordt een klinkende overwinning voor de Rus. Zijn laatste toernooi in ons land is het IBM-toernooi van 1977 in Amsterdam, hierover later meer.

De beschrijvingen van de Amerikaan in de vaderlandse pers zijn niet vleidend, zo noemen ze hem bijvoorbeeld een 'iel mannetje met een potsierlijke alpinopet' en een 'schilderachtige dwerg'.

Moederziel alleen

Reshevsky, die inmiddels ook een beetje Nederlands spreekt, bezoekt de toernooien in Nederland meestal helemaal alleen, zonder vrienden of secondant, en ook zonder zijn vrouw, met wie hij in 1941 is getrouwd. Hij heeft hier ook geen Nederlandse begeleiders, zoals veel andere buitenlandse schakers die hier op bezoek kwamen dat wel hadden. Toen bleek dat Reshevsky bij het WK van 1948 in Den Haag moederziel alleen uit de trein stapte, kreeg hij door de organisatie Lodewijk Prins als secondant aangeboden. Mr. E. Straat schrijft (in *Praatschaak*): 'Resjefski is een eenzame. Bij het AVRO-tournooi in 1938 zag men dat niet zo, door al dat reizen van stad naar stad. Maar hoezeer was en stond Resjefski alleen bij de vijfkamp om de wereldtitel in 1948! Ik zie hem nog zitten in

de grote zaal van het Kurhaus in Scheveningen, toen een belangrijke partij, Smislov-Euwe, werd uitgespeeld, alleen! Hij had geen secondant, in Den Haag niet, in Moskou niet. Het enige contact met de buitenwereld dat ik hem in Den Haag in 1948 hoorde hebben, waren zijn telefoongesprekken met zijn vrouw in New York. Ik heb ze niet afgeluisterd.'

Lastpost voor organisatoren en tegenstanders

Voor toernooirecteuren en tegenstanders is Reshevsky lastig en hij is regelmatig betrokken bij ongeregelheden, ook in Nederland. Dit heeft voor een deel, maar zeker niet altijd, te maken met de leefregels waar hij zich als orthodoxe jood altijd streng aan houdt. Hans Ree schrijft dat Reshevsky bij heel wat incidenten betrokken is geweest en dat hij niet altijd het gelijk aan zijn kant had. In één van zijn kolderieke verhalen gaat Godfried Bomans (schrijver en later ook TV-presentator) op zijn eigen wijze in op de terugkerende problemen met wedstrijdleiders.

Euwe en Reshevsky op Schiphol, op weg naar de tweede helft van het toernooi om de wereldtitel (1948). (Foto: Nationaal Archief)

Schaakbord met valluiken...

Over de match om het wereldkampioenschap in 1948 in Den Haag schrijft hij in *Elseviers Weekblad* het volgende: Gelijk men weet, mogen de spelers, indien zij dit verkiezen, hun eigen bord meenemen. Nu had Reshevsky in zijn hotelkamer één der vakjes met een figuurzaag uitgezaagd en vervolgens het vierkantje onzichtbaar weer met een scharnier op zijn plaats gebracht. Onder de tafel had hij nu een touwtje bevestigd, waaraan hij slechts behoefde te trekken om het vijandige stuk, dat zich op het vierkantje bevond, in een gewatteerd zakje te doen verdwijnen. Tot tweemaal toe had hij zich in zijn partij tegen Euwe van deze kunstgreep bediend, zonder dat iemand van de aanwezigen er erg in had. Totdat de brave Amsterdammer, die zich maar niet genoeg over de snelle wisseling van het spelbeeld verbazen kon, op de gedachte kwam om onder de tafel eens in het zakje te kijken. En jawel, daar zaten de stukken in, die hij zo pijnlijk gemist had. Terstond tekende hij bij de spelleider, de grijze Vidmar, protest aan. Deze sloeg onverwijld de statuten van de "Federation of Chess Players" op, en jawel hoor, daar stond het: "Het heimelijk doen verdwijnen van stukken in een gewatteerd zakje onder de tafel is niet geoorloofd." Tevergeefs voerde Reshevsky aan, dat hij deze bepaling niet kende en vruchteloos betoogde hij, dat in zijn club deze speelwijze heel gewoon was. De partij was en bleef verloren.'

Revanche tegen Euwe

Zestien jaar na hun eerste confrontatie in Amsterdam treffen Reshevsky en Euwe elkaar voor het eerst weer in 1936 bij het grote toernooi in Nottingham, dat als één van de sterkst bezette schaaktoernooien ooit wordt beschouwd. In de eerste ronde spelen

ze tegen elkaar, en Euwe wint. Ze delen uiteindelijk de derde plaats, met een half punt minder dan de winnaars Capablanca en Botwinnik. Het is de eerste van de dertien toernooipartijen die beiden tegen elkaar zullen spelen. De Amerikaan krijgt zijn revanche: hij wint vijf partijen, verliest er twee en ze spelen zes keer remise.

Tiranniseerde de schaakwereld

Hein Donner was zeker geen vriend van het voormalige wonderkind en hij schrijft in *de Volkskrant* dat zijn matige resultaat in het IBM-toernooi van 1977 voor een belangrijk deel kan worden toegeschreven aan Reshevsky. Hij had het ongeluk om op de laatste zaterdag te moeten spelen tegen de man die volgens hem al meer dan veertig jaar de schaakwereld tiranniseerde met zijn weigering om op de sabbat te spelen. Daardoor werd Donner in de situatie gebracht om de laatste zeven ronden van het toernooi onafgebroken achter elkaar te moeten schaken. Hij schrijft: 'De partij zelf had ook een zeer irriterend verloop. Hij begon met in een zeer vroeg stadium remise aan te bieden, maar daar kon natuurlijk niets van inkomen, want ook al was hij dan eens een van de groten der aarde, daar is weinig van over nu hij 65 is, en de opening had hij bovendien zo allermiserabelst gespeeld dat men het nauwelijks voor mogelijk acht. Na deze voorgift stond ik dan ook totaal gewonnen en wikkelde af naar een eindspel van vier pionnen tegen een loper, dat mij zeer makkelijk leek. Dat bleek tegen te vallen, en bovendien begon mijn tegenstander - klein van stuk, maar met een groot verleden - te spelen als in zijn beste dagen. Hij wist tenslotte op een verbluffende wijze remise te maken.'

Als een journalist na afloop van de partij aan Reshevsky vraagt om een interview, weigert hij beslist: 'Over mijn jeugd zeker, oh nee'. Het toernooi wordt gewonnen door Tony Miles, Donner eindigt in de middenmoot, en Reshevsky wordt vijftiende op de voorlaatste plaats.

IBM 1977 was het laatste toernooi van Reshevsky in Nederland. (Foto: MEC)

Schaakcarrière van 75 jaar

Reshevsky is nooit wereldkampioen geworden. De oorlog, die het internationale schaken vrijwel stillegde, kwam voor hem op een moment dat hij zijn grootste successen had kunnen halen. Het kandidatentoernooi van 1953 in Zürich, waarin hij twee keer van Max Euwe wint, is waarschijnlijk zijn laatste kans geweest. Hij wordt gedeeld tweede achter Smyslov, maar ook daarna blijft hij lange tijd op topniveau schaken en in 1991 wint hij nog in een prachtige partij van dezelfde Smyslov. Ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag

wordt in New York een feestmaal georganiseerd om eer te bewijzen aan de man die ooit tegen Lasker en Capablanca speelde.

Reshevsky speelde zijn eerste serieuze schaakpartij in 1917 en zijn laatste in 1991 (volgens Chessgames.com) en daarmee heeft hij een indrukwekkende schaakcarrière van 75 jaren. Dit lijkt een record dat voorlopig niet zal worden gebroken.

Stierf in het harnas

Op 4 april 1992 overlijdt Samuel Reshevsky geheel onverwacht op tachtigjarige leeftijd aan een hartaanval. Hij stierf in het harnas, want hij was net bezig om zich voor te bereiden op een nieuwe tournee rond de wereld, hij was nog lang niet uitgeschaakt. Reshevsky was geen gemakkelijke man, hij was niet erg geliefd, en er zijn niet zo veel mensen die

iets vriendelijks over hem geschreven hebben. Dat geldt niet voor zijn Nederlandse strijdmakker Max Euwe. In zijn herinneringen aan Reshevsky, zoals opgetekend in *'Meneer' Caïssa*, gaat hij in op de problemen van wonderkinderen in hun latere jaren en hij schrijft in dat verband dat Reshevsky een 'aardige vent' is geworden.

Belangrijke bronnen: Bill Wall, *Bill Wall's Chess Page*; Tim Krabbé, *Simultaanvallen*, Hans Ree, *Schitterend schaak*.

Dit artikel is het veertiende in een reeks. Symon Algera schreef in de MEC-Magazine/Nieuwsbrief eerder over Réti, Lasker, Capablanca, Aljechin, Botwinnik, Flohr, Maróczy, Keres, Philidor, Tal, Anderssen, Kortchnoi en Stein. U vindt deze op de site van het Max Euwe Centrum.

----- ADVERTENTIE -----

De juiste zet voor uw drukwerk!

- ◆ Vormgeving
- ◆ Drukwerk
- ◆ Promotiematerialen
- ◆ Sign

Reijnenmedia sinds 1921

Bouwerij 100 • 1185 XX Amstelveen • 020 641 50 95 • info@reijnen.nl • www.reijnen.nl

Grote handen en geen kapsones

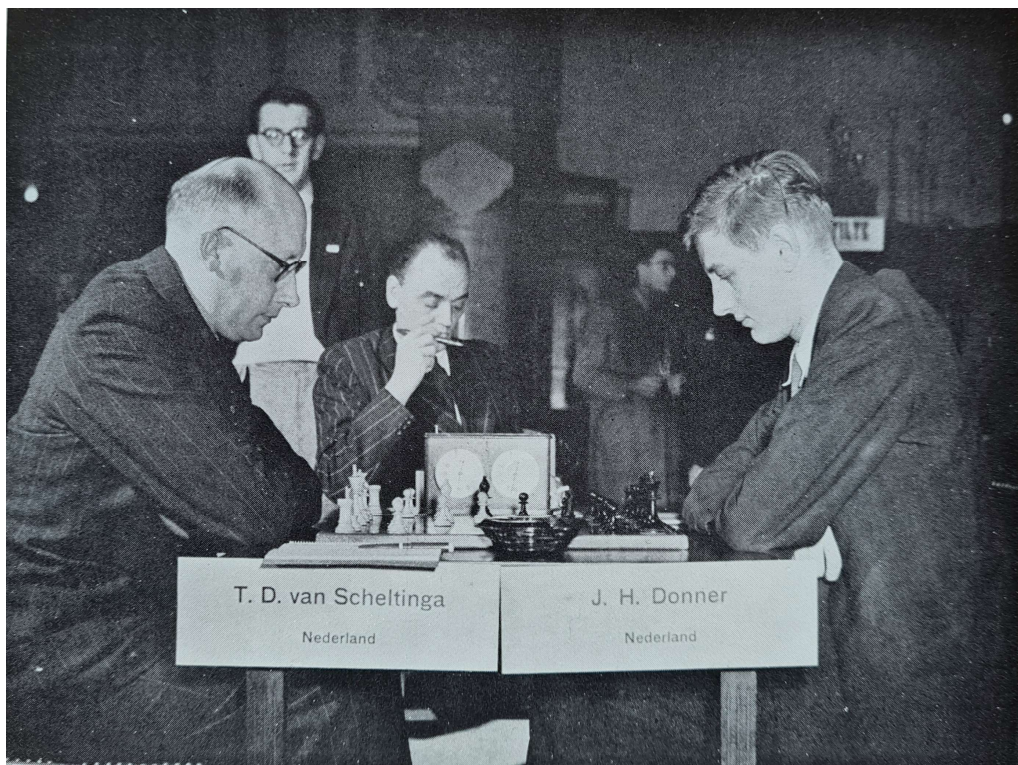
Peter Boel

Tijdens het Open Nederlands Kampioenschap in Velp dit jaar kreeg het toernooicomité onverwacht bezoek van Daniëlle van Scheltinga, de dochter van Internationaal Meester Theo van Scheltinga. In de geest van haar in 1994 overleden vader stelde ‘Dani’ voor het Open NK voor de jeugd, dat een week later zou plaatsvinden, een ‘Van Scheltinga-prijs’ beschikbaar. Dat gebaar werd natuurlijk zeer gewaardeerd, maar ook was het een uitstekende gelegenheid om meer te weten te komen over deze Internationaal Meester, die in een zeer groot deel van de twintigste eeuw een flinke stempel op het Nederlandse schaakleven heeft gedrukt.

Theo (Tjeerd Daniël) van Scheltinga werd geboren op 6 maart 1914 en leerde pas op zijn veertiende schaken – veel te laat, zoals hij zelf altijd zei. Op zijn zestiende werd hij lid van de vereniging Max Euwe in Amsterdam. Hij maakte snel vorderingen, werkte zich op naar het eerste tiental, en ontwikkelde een allesoverheersende passie voor het spel. Zijn clubteam van Max Euwe promoveerde in het seizoen 1934/35 naar de landelijke competitie en in 1936 speelde Van Scheltinga reeds zijn eerste Nederlands Kampioenschap. Zijn internationale debuut maakte hij in datzelfde jaar in het Arbeidersperstoernooi in Amsterdam, met Max Euwe, Reuben Fine, Alexander Aljechin, Ernst Grünfeld, Salo Landau, Hans Kmoch, Lodewijk Prins en Johannes van den Bosch als deelnemers. Dat debuut in dit ijzersterke evenement kwam op een merkwaardige manier tot stand, zoals Leonard Skinner omschrijft in zijn biografie *Alexander Alekhine's chess games: 1902-1946*. Na twee rondes voelde Van den Bosch zich onwel en trok hij zich terug uit het toernooi. Het organisatiecomité vond Van

Scheltinga bereid in te vallen, met overname van de score van Van den Bosch uit de eerste twee rondes. Lodewijk Prins maakte zich hier kwaad over en trok zich eveneens terug. Dat kwam niet slecht uit, want even later voelde Van den Bosch zich weer beter en kon hij toch weer meedoen. Helaas verloor Van Scheltinga al zijn zeven partijen.

Ondanks het feit dat Van Scheltinga zich in de late jaren dertig en in de jaren veertig ontwikkelde tot een Nederlandse topspeler, schreef Prins veertien jaar na dat debuut in zijn boek over het Wereldschaaktoernooi 1950 in Amsterdam nog steeds over diens ‘gebrek aan ervaring’: “Reshevsky, Stahlberg en Euwe waren geruime tijd aan de genade van Van Scheltinga overgeleverd, maar wisten hem alle drie te verslaan.” In dit toptoernooi kwam Van Scheltinga niettemin tot een verdienstelijke score van 7½ uit 19. En tegen het einde schreef Prins: “Naar stijl en opbouw van zijn partijen zou Van Scheltinga zeker recht hebben gehad op een hogere plaats dan hij nu inneemt.”

Tegen Hein Donner in het Wereldschaaktoernooi in Amsterdam, 1950.

Van Scheltinga won tweemaal het Hoogovenstoernooi, in 1944 en 1947 (voor Nico Cortlever en Zdenek Kottnauer). In dat laatste jaar, 1947, werd hij ook vierde in een sterk bezet zonetoernooi in Hilversum (het allereerste door de FIDE ingestelde, waarmee de cyclus voor het WK in 1951 werd gestart), achter Alberic O'Kelly de Galway, Luděk Pachman en Petar Trifunovic. Van Scheltinga draaide lang in de top mee en haalde uit de eerste elf ronden negen punten, maar viel terug met nederlagen in de laatste twee ronden tegen Trifunovic en Szabo.

In het toernooiboek staat een scherpe

omschrijving van Van Scheltinga door de auteur van de rondeverslagen, L.G. Eggink:

“Als men de blonde Amsterdammer, wiens voorvaderen uit de Friese landouwen emigreerden, tegenover de pikzwarte Boelgaar [Alexandar Tzvetkoff, PB] ziet zitten,ervaart men de sensatie, die steeds door scherpe tegenstellingen in het leven wordt geroepen! Van Scheltinga, in technische dienst bij de Amsterdamse Beurs en zodoende ook deelgenoot in de jaarlijks zo interessante ontmoetingen tussen de Londense en Amsterdamse beurslui, is een grote, fors gebouwde kerel, ongeveer 34 jaar [het toernooi in Hilversum werd in juli 1947

gehouden, dus hij was 33 jaar, PB]. Vroeger was zijn gezondheid niet prima, maar dit heeft hij ten volle overwonnen.”

De grote blonde Amsterdammer won met zijn vierde plaats een prijs van 200 gulden, wat zo vlak na de oorlog niet onaanzienlijk moet zijn geweest.

De omschrijving van Eggink wordt bevestigd door zijn dochter Dani: “Hij had inderdaad enorm grote handen, en daar kon hij van die brede gebaren mee maken.”

Verwonderlijk is het niet, want vader Theo voerde in het begin van zijn carrière het vak van timmerman uit.

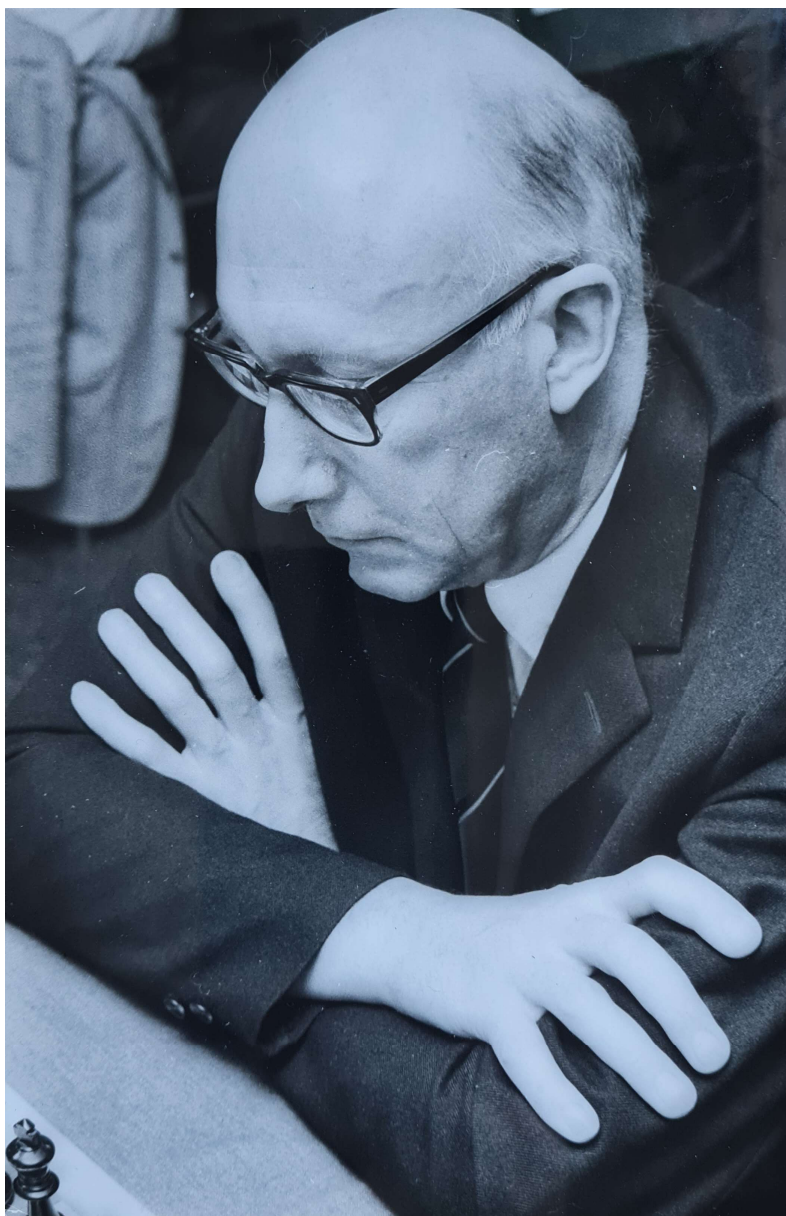
Is dat al opmerkelijk voor een schaker, het wordt nog opmerkelijker als we bedenken dat Van Scheltinga stamde uit een adellijke Friese familie. De Van Scheltinga's maakten in de zestiende eeuw naam als grietmannen in Friesland en West-Groningen. Een grietman was een rechter en bestuurder van een 'grietenij', zoals bepaalde grondgebieden in Friesland en het Westerkwartier van Groningen werden genoemd die een zekere mate van zelfbestuur genoten. Er waren vlak na het einde van de Middeleeuwen drie takken van de Van Scheltinga-familie. De aange trouwde namen werden toegevoegd: De Blocq van Scheltinga, Van Coehoorn van Scheltinga en Wielinga van Scheltinga. De Van Coehoorns en Wielinga's zijn uitgestorven. In 1858 werd grietman mr. Hans Willem de Blocq van Scheltinga in de adel verheven, en deze tak leeft voort in de huidige Van Scheltinga's.

“Maar mijn vader werd geboren in een arm gezin in de Kinkerbuurt in Amsterdam,” vertelt Dani. “Ik geloof dat we ooit, toen ik

nog een klein kind was, de rijkere tak in Friesland een keer hebben bezocht. Ze hadden daar meerdere grote huizen met grote tuinen en ik herinner me een logeerp partij. Maar het was niet zo ons ding. We moesten daar bidden voor het eten. Mijn zusje Hetty was wat recalcitranter dan ik, die deed dat niet. En dat vond mijn vader dan weer prachtig. Hij had een pesthekel aan het geloof.”

Van Scheltinga trouwde tijdens de Tweede Wereldoorlog met zijn Nelly. Ze gingen in Amsterdam-Zuid wonen, in de Boterdiepstraat, waar Dani in 1948 werd geboren en haar zus Henriëtte (Hetty) vier jaar later, in 1952. Tijdens de oorlog had het echtpaar het zwaar gehad, er was weinig voedsel. Dani: “Ik heb gehoord dat mijn vader heel mager werd en enorm veel honger had. Ze hadden een keer een mosterdpot die per ongeluk kapot viel. Hij heeft toen alle scherven verzameld en van elke scherf de mosterd afgelikt.”

Toen Dani zes maanden oud was, verdween Theo voor zes tot acht weken achter het IJzeren Gordijn om daar in verschillende evenementen te schaken. “Mijn moeder gaf mij toen nog borstvoeding. Op een gegeven moment viel ik sterk af, en zij kon hem niet bereiken. Ze schakelde een arts in en ging op diens advies over op flesvoeding. Als ik toen dood was gegaan had hij het niet gehoord. Dat was behoorlijk traumatisch voor mijn moeder en ze heeft het hem ook lang verweten. Hij kon dat dan wegwuiven, met die grote handen.” Hetty: “Onze moeder Nelly, die door Godfried Bomans ‘Pieter-nella’ werd genoemd, had wel last van het feit dat er maar één dame belangrijk was in zijn leven, en dat was de ‘houten dame’.”

Doordat vader zo druk was met zijn werk en met het schaken – er kwamen vaak collegaschakers langs, maar Theo was ook vaak op stap om simultaans te geven in de V&D-tournees van Berry Withuis – deed hun

moeder verder alles in huis. Ze gingen weleens op vakantie naar Sint Maartenszee in de duinen, tussen Petten en Callantsoog. Soms ook zonder de vader des huizes.

In 1950 werd Theo van Scheltinga door de FIDE tot Internationaal Meester benoemd. In dat jaar werd ook zijn team van VAS, waar hij aan het topbord speelde, kampioen van Nederland. Volgens zijn dochters had hij misschien wel grootmeester kunnen worden, maar zelf zei hij ooit: “Ik ben echt niet het type waar je grootmeesters uit poot” en het leek hem ook niet zo veel te kunnen schelen. “Dat vond mijn moeder vreemd,” herinnert Dani zich. “Je kunt het toch?” zei ze dan. En dan antwoordde hij: ‘Ach, wat maakt zo’n titel nou uit?’”

In het dagelijks leven oefende Theo dus het erbare beroep van timmerman uit. Zijn broers Rinus en Piet zaten op de grote vaart en waren altijd op reis. Schaken konden zij niet. Theo maakte ook beroepsmatig carrière, eerst in de technische dienst bij de Amsterdamse Beurs op het Damrak (waar ook vaak schaakevenementen werden georganiseerd; bijvoorbeeld het Wereldschaaktoernooi in 1950 vond er plaats), later werd hij opzichter bij Hoogovens en speelde hij een belangrijke rol bij de bouw van de vele wijken in de omgeving die door het bedrijf uit de grond werden gestampt. Evert Jan Straat schreef in het boek *Amsterdam schaakstad* dat Van Scheltinga af en toe weleens ontslag nam om bijvoorbeeld aan een Olympiade mee te kunnen doen. “Ondanks de crisis [was] het voor hem als bekwaam vakman geen probleem daarna weer aan de slag te komen.”

Dat hij een goede schaker was en dat ook vaak liet zien bij het door Hoogovens gesponsorde toernooi in Beverwijk, heeft volgens Dani ook een rol gespeeld: “Ik denk dat de leiding van het bedrijf het wel mooi vond om hem in dienst te hebben. Als hij voor een toernooi een paar weken weg

moest, was dat vaak geen probleem. Ze wisten wie ze in huis hadden, ze gunden het hem.” Van Scheltinga raakte vergroeid met het Hoogovenstoernooi; hij speelde 21 maal mee in de hoofdgroep, en op latere leeftijd nog vaak in de meestergroep en in de jaren tachtig in de reservegroepen.

In *Amsterdam schaakstad* staat ook een bericht overgenomen uit *De Band* (jaargang 1959, nr. 22, p. 6) dat vermeldt dat het “oude Max Euwe-schaakhuis” aan de Bilderdijkstraat 130, dat op 1 januari 1959 30 jaar bestaat, is vernieuwd. “Ook het interieur waaraan indertijd [dus nog enige tijd voor 1959, PB] noeste vlijt ten beste is gegeven door – om slechts een paar namen te noemen – de heren Van Scheltinga en Koomen (als timmerman, resp. elektricien) (...) wordt vernieuwd of hersteld.”

Het huis aan de Boterdiepstraat had twee verdiepingen boven een andere woning: de twee zusjes sliepen op drie hoog in de slaapkamer, die via de kenmerkende trap ‘buitenom’ te bereiken was. Op de tweede verdieping was de huiskamer en daarnaast de schaakkamer: “Een klein kamertje waar hij altijd zat te analyseren,” zegt Dani. “Daar belde hij ook de stukken door voor *Het Vrije Volk*, de krant waarvoor hij schreef, en voor het bondsblad [voor *Schaakend Nederland* schreef hij openingsartikelen onder de titel ‘Theoretische Beschouwingen’, PB]. Mijn vader was de eerste in Amsterdam die een telefoon had, om die stukken door te bellen.” Eens per jaar maakte hij voor de krant een Kerstschaakpuzzel, met een illustratie getekend door Dani. “Wij waren ook het eerste huishouden in de stad met een ijskast,” aldus Hetty. “Die was gekocht van de prijs van een schaaktoernooi dat hij had gewonnen.”

Vanaf 1937 speelde Van Scheltinga in vijf opeenvolgende Olympiades voor het Nederlands team en scoorde daarin 53%. Het hoogtepunt was de Olympiade in 1939 in Buenos Aires. Omdat Euwe hier afwezig was, speelde Van Scheltinga op het topbord. Hij versloeg Savielly Tartakower, verloor van José Raúl Capablanca en remiseerde met de toenmalige wereldkampioen Alexander Aljechin.

Om remise te ontwijken had de grote Aljechin eerder in de partij een enigszins dubieus paardoffer gepleegd, en Van Scheltinga had zijn voordeel met ijzeren kolenschop vastgehouden. De partij werd afgebroken. Straat citeert Van Scheltinga zelf: “Bij de hervatting moest ik me door een haag van mensen wringen om aan mijn bord te komen. Hij weerde zich als een gewonde leeuw.”

Van Scheltinga-Aljechin, Olympiade Buenos Aires 1939

Stelling na 55...Ta2+

Net toen Van Scheltinga zich wilde gaan opmaken om systematisch de zwarte pion te veroveren en vervolgens Aljechin nog urenlang te martelen in het eindspel toren + looper tegen toren, riep Aljechin plotseling: "Draw it is!", tekende het notatieformulier en verliet abrupt de speelzaal. Van Scheltinga: “Ik had niet de moed hem tegen te spreken, maar later heb ik me afgevraagd wat er gebeurd zou zijn als hij de looper meer had gehad. Vermoedelijk zou hij me hebben uitgemelken!”

Ze reisden terug via Montevideo. Van Scheltinga: “Aljechin had er net een toernooi gewonnen en hij liet me al zijn partijen zien (...) Bij tijd en wijle vroeg hij mijn mening en dat verbaasde mij. Kennelijk zag hij mij na ons duel voor vol aan en dat vleide mij wel.”

In 1960 presteerde Van Scheltinga opnieuw goed in een zonetoernooi, ditmaal in Boedapest. Achter Gedeon Barcza eindigde hij gedeeld tweede met Mario Bertok, Istvan Bilek en Aleksandar Matanovic, maar hij werd uitgeschakeld in de beslissingsvierkamp om twee plaatsen voor het interzonaal toernooi.

Waar zijn collega's uit de schaakwereld hem liefkozend 'Ome Theo' noemden, spraken zijn dochters hem aan met het formele 'vader' – overigens niet zo ongebruikelijk in die tijd. Vader sprak ook in schaaktermen. Hetty: “Als we iets niet hadden opgeruimd zei hij, ‘Kijk, dat is een afgebroken partij.’ Gebruik van alcohol of tabak was ook uit den boze, dat kwam het brein niet ten goede. Gezond en regelmatig leven, geen gekke dingen doen.” “Hij was altijd bezig in dat kamertje,” aldus Dani. “En dan moesten we stil zijn, ik kan het me niet anders herinneren. Maar hij was een leuke man, hij

had gevoel voor humor en kon heel hard schaterlachen, vooral als iemand dikdoenerig deed. Hij had geen kapsones en was altijd goed benaderbaar.”

Hans Bouwmeester noemde hem een voortreffelijk strateeg, met een veilig en gezond openingenrepertoire en een bijzonder talent voor de ‘petite combinaison’. Het volgende fragment illustreert dit treffend, tegen een speler die ook vaak bij het Hoogovenstoernooi te vinden was:

Van Scheltinga-Pirc, Beverwijk 1958

30.Pxb4!

Kunnen we dit een ultieme paardvork noemen? De Sloveense grootmeester gaf onmiddellijk op. U denkt misschien even dat wit zichzelf heeft gefopt en dat zwart materiaal wint met 30...Txe3, maar na 31.Pxa6 of 31.Pxc6 is de toren gevangen op e3 – op c3 overigens ook!

Nederlands Kampioen werd Van Scheltinga nooit. In zijn eerste nationale titelstrijd, in 1936, deelde hij met Lodewijk Prins de derde plaats achter Salo Landau en Van Doesburgh. In 1938 werd hij samen met Landau gedeeld vijfde met 6 uit 11; Euwe werd kampioen met 9 punten. Van Scheltinga speelde wel een mooie remise met Euwe, die tot het uiterste moest gaan om het halve punt te redden.

Van Scheltinga-Euwe, Amsterdam NK 1938

Wit staat een gezonde pion voor. Met een stukoffer vecht Euwe voor zijn kansen:

26...Lxf2+! 27.Kxf2 Da7+ 28.Pb6 h6 29.Pf3 Lxe4 30.Le3 Lxf3 31.gxf3 Pe4+

32.Kg2

Met de uiterst fijne zet 32.Kg1!! had wit zijn voordeel kunnen vasthouden.

32...Da3!

Nu wint 33.Pc4 niet vanwege 33...Da2+ en 34...De2. Met de koning op g1 was 33...Da2+ niet met schaak geweest en had zwart 33...Txf3 moeten spelen, waarna wit goede winstkansen behoudt met 34.Kg2! en zwart kan niet op e3 slaan wegens een beslissende aanval met 34.Tc8+.

33.Dxe5 Dxe3 34.Dxe4 Dxb6

En op de 40ste zet werd tot remise besloten.

In 1939 werd Van Scheltinga in een 'kandidatentoernooi' gedeeld derde; Landau werd eerste en mocht Euwe uitdagen. In 1948 won Van Scheltinga wel wat toen het 'finalistentoernooi' heette en mocht hij Euwe uitdagen. Hij verloor deze match, gehouden in september in de kantine van de

Amsterdamse politie, met 5½-2½ (vijf remises, driemaal won Euwe). De vierde partij, die in remise eindigde, was een 'thuiswedstrijd' voor Van Scheltinga: in de Amsterdamse Beurs. In de jaren vijftig nam hij nog viermaal deel aan het kampioenschap, met als beste prestatie een derde plaats in 1958 met 6½ uit 11. Bij zijn volgende optreden, in 1967, werd hij zevende met 6 uit 11. Zijn eerstvolgende kampioenschap was in 1973; hij werd gedeeld zesde met vier man, 5½ punt. In de jaren daarna deed hij vaak mee aan de halve finales, maar pas in 1983 plaatste hij zich weer, tot verbazing van velen, op 69-jarige leeftijd. Hij eindigde verdienstelijk op 4 uit 11, voor Gert Ligterink, die vier jaar eerder nog kampioen was, en met zeges op Hans Böhm, Ligterink en Fred van der Vliet.

Vanwege zijn vele theoretische werk werd Van Scheltinga vaak gevraagd om spelers voor te bereiden – bijvoorbeeld Fenny Heemskerk, de beste vrouwelijke schaker in Nederland, en de rest van het Olympiadevrouwenteam waarvan Van Scheltinga in de jaren vijftig de coach was. Hij was betrouwbaar en gelijkmatig. Dat was handig, want de gemoederen in dit team konden aardig oplopen. "Tussen Fenny Heemskerk en Corry Vreeken was het echt een persoonlijke strijd: wie was de sterkste?" weet Hetty. "Ze praatten altijd veel over elkaar. Bij de mannen was dat ook wel zo, maar tussen de vrouwen was het venijniger."

Max Euwe kwam wel eens langs: "Een statige figuur die echt iets uitstraalde van 'Ik ben Euwe'," herinnert Dani zich. Ook Hein Donner meldde zich regelmatig aan de Boterdiepstraat: "Dat was een beetje een flodder. Hij kon nogal arrogant doen, als ik

het zo mag zeggen; hij had het hoog in de bol.” Ze speelden vaak vluggertjes bij hen thuis. “Mijn vader was een technische speler,” zegt Hetty, “Donner speelde meer op gevoel. Als hij dan niet kon winnen, had hij flink de pest in. Mijn vader moest daar wel om lachen. Hij noemde Donner een ‘verwend jongetje’.” Het is ook bekend dat Van Scheltinga ooit aan Donner vroeg: “Ben je nou niet eens uitgepuberd?” Donner zelf schreef in *Elseviers Weekblad*, 27 januari 1962: “... Van Scheltinga stond in de weg. Die heeft mij al meer dwars gezeten. Er is iets in zijn manier van spelen, waar ik niet goed raad mee weet. Over het algemeen heb ik meer moeite met hem dan de andere spelers.” “Ze lagen elkaar niet zo,” zegt Hetty. “Maar toen Donner na 1983 in het verpleeghuis zat, zat mijn vader wel in de groep met onder andere Bouwmeester, Nico Cortlever en Jan Timman die hem wekelijks bezocht.”

Toen de dochters nog klein waren ging soms het hele gezin mee op pad met vader. Vooral naar de Hoogovenstoernooien natuurlijk, waar ze dan een beetje verloren rondwaalden in de speelzaal. Maar de feestelijke snertmaaltijd en – op latere leeftijd – de Bonte Avond waren wel belevissen: “Altijd een heel leuke sfeer,” herinnert Dani zich.

Een ander gezinsuitstapje, ergens halverwege de jaren vijftig, staat de zussen nog helder voor de geest. In Oosterbeek woonde een bankier, Helderling, die Van Scheltinga betaalde om af en toe een partij met hem te schaken. Het hele gezin mocht meekomen, en ze werden opgehaald door een auto met chauffeur in de Boterdiepstraat. “Arm waren we daar niet, maar naar die auto stond de hele buurt toch wel te kijken,”

aldus Dani. Dan werden ze met zijn vieren naar een grote villa in Oosterbeek gereden. “Mijn moeder moest zich zo goed en zo kwaad als het ging onderhouden met de vrouw des huizes, en wij zaten er een beetje bij terwijl de mannen in een apart kamertje gingen schaken. Ik herinner me dat ze twee grote waakhonden hadden; eentje is mij nog een keer aangevlogen.”

In 1960 deed Theo volgens dochter Hetty ook mee aan het beroemde experiment van prof. A.D. de Groot om bekende schakers onder invloed van LSD te laten spelen, hoewel Alexander Münnighoff hem niet noemt wanneer hij dit bespreekt in zijn Donner-biografie. “Donner dacht te kunnen vliegen,” herinnert Hetty zich. “Bij Theo was niets merkbaar, geen enkel ander gedrag.”

Dani vertrok begin jaren zeventig met haar man naar het oosten des lands. Via Arnhem en Ede, waar ze werkte bij de verzekeraar Victoria Vesta, kwam ze uiteindelijk in het ‘schaakdorp’ Dieren terecht. Hetty bleef langer bij haar ouders wonen. Vanuit Amsterdam verhuisden ze naar Beverwijk, en later regelde Hetty een huurhuis voor haar ouders in Castricum, waar ze zelf ook in de buurt woonde. “Daar had hij ook zo’n kamertje,” zegt Dani. “En tot op hoge leeftijd zat hij daar nog steeds te analyseren.”

Toen beide dochters uit huis waren en vader met pensioen was, brak er zowaar weer een nieuwe actieve schaaktijd aan, die dus culmineerde in de finaleplaats in het Nederlands Kampioenschap in 1983. Maar ook in andere toernooien stond Van Scheltinga nog zijn mannetje. Hij was zelfs een tijdje lid van het door de Duitse

betonmogul Arnfried Pagel gesponsorde team van Koningsclub Bergen. “Sommige spelers wilden daar niet bij horen omdat het om het geld ging,” zegt Hetty. “Mijn vader vond het wel interessant.”

Zijn laatste partijen in de database stammen uit 1990. Op 76-jarige leeftijd had hij nog steeds een Elo van 2335. In de Nederlandse Schaakcanon die Johan Hut in 2011 opstelde staat Van Scheltinga zestiende, achter Erwin l’Ami en voor Dimitri Reinderman.

Uiteindelijk heeft Van Scheltinga in een carrière die een dikke vijftig jaar duurde gespeeld tegen Aljechin, Capablanca en (natuurlijk veelvuldig) Euwe, via de generatie Keres, Petrosian, Geller en

Portisch tot en met spelers als Larsen, Hübner en Timman. Wat een rijkdom!

Op 30 juli 1994 overleed Theo van Scheltinga, op tachtigjarige leeftijd, aan nierfalen. “Toen hij daarvoor werd onderzocht, bleek dat hij nog meer onder de leden had waar hij niets van had gemerkt,” weet Hetty. “Opeens ging het heel snel, hij lag twee weken in het ziekenhuis en toen overleed hij. Daarna heeft Hans Bouwmeester ons veel geholpen met het regelen van allerlei dingen, zoals het overbrengen van schaakspullen naar het Max Euwe Centrum. Hans was altijd heel erg gesteld op Theo.” ‘Ome Theo’, de schakertimmerman zonder kapsones, was heel geliefd in het Nederlandse schaakwereldje.

Herinneringen aan Robbert van het Kaar (1957-2024)

Dirk Goes en Paul van der Sterren

In 2024 overleed ons zeer gewaardeerde bestuurslid Robbert van het Kaar. Robbert werd slechts 67 jaar. De redactieleden Dirk Goes en Paul van der Sterren herdenken op eigen wijze hun vriend.

Allereerst Paul van der Sterren:

Robbert en ik ontmoetten elkaar voor het eerst tijdens het (toen nog) Hoogovenstoernooi in 1972. Respectievelijk veertien en vijftien jaar oud speelden wij in een jeugdgroep, minuscuur onderdeel van dit - ook toen al - megatoernooi, in het achterzaaltje van Café de Zon, dat er tot mijn grote tevredenheid 52 jaar later nog precies zo uitziet als toen. Maar dit terzijde.

Robbert van het Kaar

Hoewel Robbert en ik in die tijd waarschijnlijk ongeveer even fanatiek schaakten, scheidden onze wegen zich toch alweer vrij snel, waarschijnlijk in onze studententijd. Robbert ging écht studeren en zou al snel de grote wereld ingaan om daar flink carrière te maken. Ik bleef ‘veilig’ in de schaakwereld en maakte die zo onveilig als ik kon.

Maar de oude wijsheid ‘eens een schaker, altijd een schaker’ bleek ook voor Robbert op te gaan. Hij kwam weer terug (meerdere keren zelfs) en toen ik in 2010 lid werd van Schaakvereniging Caissa in Amsterdam trof ik hem daar tot mijn grote verrassing weer aan en bleek hij zelfs al jarenlang een steunpilair van deze club te zijn.

Negen jaar later vroeg hij me of ik misschien voorzitter van het Max Euwe Centrum wilde worden. “Je hoeft niets te doen, Paul. Ik zit de vergaderingen wel voor, Peter (Wakkie) haalt het geld binnen en jij hoeft alleen maar uithangbord te zijn”. Zo gezegd, zo gedaan, maar o, wat liep dat allemaal anders. Het uithangbord veranderde al snel in een manasje-van-alles, want wat komt er veel op een voorzitter af! Eigenlijk was het best wel zwaar werk (al heb ik het al die tijd met veel plezier gedaan), maar... gelukkig kon ik altijd een beroep op Robbert doen als ik weer eens advies, ondersteuning of anderszins hulp nodig

had. Welk probleem er ook moest worden opgelost, welke keuze gemaakt, welk gesprek gevoerd, Robbert was altijd bereid om mee te denken en mee te doen. Zelfs toen hij in 2023 maandenlang moest revalideren na een zware val vond hij het geen enkel probleem als ik hem in het ziekenhuis en later in het revalidatiecentrum opzocht en daar de lopende MEC-zaken met hem doornam. Bij die gelegenheden deerde het hem zelfs niet dat we daar zijn geliefde Sauvignon Blanc niet konden drinken. En nu ik dit zo

opschrijf besef ik pas dat precies *die* besprekingen kwalitatief tot onze allerbeste hebben behoord. Misschien hadden we de Sauvignon Blanc vaker moeten laten staan. Maar ach, dat is praten achteraf natuurlijk, en daar doe ik niet aan.

Bedankt, Robbert, voor alles. Ik zal onze vijf gezamenlijke jaren in het bestuur van het Max Euwe Centrum niet gauw vergeten.

(Paul van der Sterren)

Ik leerde Robbert kennen in het Amsterdamse schaakcafé De Laurierboom. Veel wist ik aanvankelijk niet van hem. Het was mij bekend dat hij bij Caissa een van de organisatoren van het Eygenbrood-toernooi was en dat hij bij Fischer Z KNSB-compe titie speelde, maar dat was het ook wel. Veel meer dan een knikje “goedemiddag” dan wel “goedenavond” wisselden we niet uit wanneer we elkaar tegenkwamen.

Dat veranderde toen ik voor mijn protegé Hing Ting Lai snelschaakmatches begon te organiseren. De eerste was tegen Manuel Bosboom (50 partijen van 5 minuten p.p.p.p.). Hing Ting kwam als winnaar uit de bus, en na afloop kwam Robbert naar me toe met de mededeling: “Als je weer eens zo’n match organiseert, sponsor ik mee”. Het leek me niet verstandig dat te weigeren.

ren. Me dunkt dat de huidige wereldleiders daar een voorbeeld aan kunnen nemen.

Al snel ging het over meer spirituele zaken. Zelf geloof ik dat we na de dood het paradijs zullen betreden, al moet ik toegeven dat dat vooral *wishful thinking* is. Robbert geloofde er niets van, en ik slaagde er niet in hem te overtuigen.

Wanneer iemand zo vriendelijk is met je mee te sponsoren ontstaat er een vriendschappelijke band, en al snel brachten we vele uren door aan de borreltafel, waar we het vaak over schaken hadden, maar ook wel over de toestand in de wereld. Heerlijke uren waren dat, Robbert aan de Sauvignon Blanc en ik aan het bier. Robbert was als autoriteit op zijn vakgebied zeer erudiet, maar hij was te vriendelijk om mij betuttelend de les te lezen. We respecteerden elkaars mening en aan het eind van de sessie werden we het eens dat we het niet eens wa-

Ach, hoe zwaar heeft het noodlot hem getroffen, hij overleed veel te jong. Ik spreek hierbij de hoop uit dat hij inmiddels heeft mogen ervaren dat ik toch gelijk heb dat er een hemel bestaat en dat er op het hemels terras een plekje voor hem is gereserveerd waar hij nu van de Sauvignon Blanc zit te nippen. Vaarwel Robbert, je vriendschap was me dierbaar. En hou het plekje naast je nog even vrij, het kan nog even duren maar ik kom eraan.

(Dirk Goes)

'Het MEC is voor mij de ziel van de schaakwereld' Vrijwilliger in de spotlight

Jeroen van den Berg

De rubriek Vrijwilliger in de Spotlight is een mooie gelegenheid om een van onze vrijwilligers aan de lezer voor te stellen. Oer-vrijwilliger Cor ten Woude mag in deze rubriek natuurlijk niet ontbreken, want deze markante persoonlijkheid is zelf een beetje het MEC. In november van dit jaar is Cor 25 jaar als vrijwilliger verbonden aan het MEC, zowaar een prachtige mijlpaal. Vandaar dat de redactie de rubriek speciaal voor Cor eenmalig opneemt in de gedrukte versie van MEC Magazine. Een gesprek met een bevlogen vrijwilliger van het Max Euwe Centrum.

Wanneer ben je geboren?

'Ik ben geboren op 21 april 1956 aan de Amsterdamse Admiralengracht.'

Personalia/huwelijkse staat/kinderen?

(Diepe zucht...) 'Ja, die zucht komt omdat het vandaag (het interview werd afgenomen op 11 oktober, JvdB) mijn trouwdag is. Ik ben op 11 oktober 1984 getrouwd. We hebben 25 jaar lief en leed gedeeld. Na onze eerste scheiding hebben we het na vijf maanden opnieuw geprobeerd. Vijf jaar later zijn we toch uit elkaar gegaan. Helaas is het niet gelukt, er waren omstandigheden waardoor we het niet meer in de hand hadden: het noodlot sloeg toe. We hebben samen drie kinderen gekregen: twee zonen en een dochter.'

Hoe ben je met schaken in aanraking gekomen?

'Het komt door dit boekje, van Mieses en Prins: *Hoe leer ik vlug en gemakkelijk schaken* (laat boekje zien, zie ook foto bij dit artikel, JvdB). Dat vond ik ooit op zolder en toen had ik nog geen stukken en geen bord, maar ik vond het wel heel interessant! Mijn ouders hadden niet voldoende geld om dure

schaakstukken te kopen en toen heb ik zelf bedacht om de schaakstukken te tekenen op de damstenen die ik had. Want eigenlijk ben ik begonnen met dammen, maar dat vond ik een beetje saai. Toen ik dat boekje vond leek schaken me meteen romantischer en mooier dan dammen. Bij dammen moet je slaan, bij

schaken hoeft dat niet. Als twaalfjarige vond ik de schaakstukken ook levendiger, de paarden en torens maakten indruk op mij. Pas op mijn vijftiengste ben ik lid van een schaakclub geworden, want mijn ouders vonden studeren belangrijker.'

Favoriete schaker?

'Karpov. Allereerst vanwege zijn matches tegen Kasparov natuurlijk, die ik toen heel trouw volgde. De match in Sevilla vond ik zo bijzonder omdat deze werd gespeeld in het jaar (1987) dat mijn dochter werd geboren. Als mens kwam Karpov op mij sympathieker over dan Kasparov, het beest uit Bakoe.'

Beste schaker aller tijden?

'Bobby Fischer. Ik was 16 toen hij de match tegen Spassky speelde. Dat maakte veel los bij mij.'

Verdere hobby's naast schaken?

'Voetbal, muziek/zingen, schilderen, uit eten gaan, bioscoopbezoek en legpuzzels. Voetbal deed ik vroeger vrijwel dagelijks op straat en nu kijk ik er nog graag naar. Schilderen doe ik nog steeds: impressionisme, landschappen en personen.'

Waarom wilde je graag vrijwilligerswerk voor het MEC doen?

'In november 1999 was het mijn toenmalige echtgenote die dit aan mij voorstelde, zij hield zelf ook van schaken. Zij had over het Max Euwe Centrum gehoord en enthousiasmeerde mij om daar te solliciteren. Ik heb toen gesproken met Ton Sibbing en iemand van het bestuur. Mij werd toen de vraag gesteld wat mijn motivatie was. Het antwoord was simpel: schaken is mijn passie. Nou, er is natuurlijk niets mooier om van je passie je werk te maken, zo is het gegaan.'

Je bent nu 25 jaar vrijwilliger. Wat zijn in die tijd jouw hoogtepunten en minder mooie momenten geweest?

'Eigenlijk zie ik vooral hoogtepunten in die periode. Een dieptepunt, dat ons allemaal heeft getroffen, was de coronatijd. Het aantal bezoekers nam af en we zijn ook lange tijd dicht geweest. Heel vervelend allemaal. Hoogtepunten zijn er genoeg! De verjaardag van Jan Timman bijvoorbeeld, toen hij vijftig jaar werd. Ik herinner me hoe er tijdens dat feest werd gedanst op de vloer van het MEC. Jans broer Ton speelde toen in een band die nummers van de Stones vertolkte. Een ander hoogtepunt is het bezoek aan het MEC door Kasparov. Maar ook dat van Averbach en Rex Sinquefield, de grote man achter de toernooien in St. Louis. Dat maakt mijn vrijwilligerswerk voor het MEC zo bijzonder. Averbach sprak zo mooi over schaken en schakers, een buitengewoon aimabele man. Ontmoetingen met dit soort mensen maakt mijn werk voor het MEC zo bijzonder. Maar ik ben net zo blij met de ontmoetingen die ik hier heb met alle mondiale schaaktoeristen en andere schaakliefhebbers. We delen allemaal dezelfde passie. Het MEC is voor mij de ziel van de schaakwereld.'

Welke werkzaamheden doe jij voor het MEC?

'Ik leid vooral de bezoekers rond en vertel hen dan het een en ander over ons museum en de geschiedenis van het schaken. En natuurlijk over het leven van Max Euwe. Schaken kan overal worden gespeeld, binnen en buiten. Schaken verbindt. Schaken is grenzeloos. Schaken is voor mij het mooiste spel in de wereld.'

Waarom kan het MEC verder groeien?

'Ik vind dat we best goed draaien! Wat er

beter zou kunnen? Dan denk ik aan technische en praktische dingen. En idealistisch gedacht lijkt het me leuk als we internationaal gaan uitbreiden. Dat lijkt me geweldig, maar tegelijkertijd financieel waarschijnlijk niet zo reëel.'

Hoe verslavend is schaken?

'Naast de andere verslavingen die ik gehad heb, zoals alcohol – maar daar ben ik gelukkig alweer tien jaar vanaf – is schaken zeker een hardnekkige verslaving. Omdat het iedere keer weer aantrekt en omdat er voortdurend nieuwe varianten zijn. Daarnaast lopen er ook diverse interessante mensen in de schaakwereld rond. Het leven is schaken, zoals Fischer al eens zei. Je moet iedere keer keuzes maken en de gevolgen van die keuzes accepteren. Schaken heeft mij alles gegeven wat ik wil. Mijn zoon heeft ook acht jaar op een club gezeten. Ooit vierde mijn schaakclub Purmerend het

vijftigjarig jubileum, maar ik was zelf toen nog niet zo lang lid. Dus kneep ik er met een Engelse schaakvriend even tussenuit naar Amsterdam... Die avond ontmoette ik mijn inmiddels ex-vrouw, tevens de moeder van mijn kinderen.'

Favoriete eten en favoriete drankje?

'Eten: Italiaans, Frans, Aziatisch, Grieks. Drinken: cola en ginger ale.'

Wat is jouw mooiste partij ooit?

'Ik heb zoveel slechte partijen gespeeld... (lacht), maar ook enkele goeie partijen, hoor! Laat ik het zo zeggen: ooit won ik een partij waarin ik totaal verloren stond, maar waarin ik wel op uiterst creatieve wijze toch nog wist te winnen.'

Favoriete boek?

'Qua schaken is dat het boek *Eindspel*, van Frank Brady, over het leven van Bobby Fischer. Qua literatuur is dat *De schaduw van de wind*, van Carlos Ruiz Zafón. Geweldig boek!'

Favoriete film?

'*The curious case of Benjamin Button*, met onder meer Cate Blanchett, over een baby die als oude man geboren wordt en steeds jonger wordt. Prachtige film!'

Favoriete acteur?

'Anthony Hopkins, Tom Hanks, Kevin Costner, Robert de Niro. Het zijn er meer dus, maar Hopkins en Hanks springen er voor mij uit.'

Favoriete actrice?

'Cate Blanchett, Meryl Streep, Marion Cotillard.'

Favoriete vakantiebestemming?

‘Ik heb vrienden in Yorkshire, waar ik dit jaar nog ben geweest, en vind Engeland sowieso een heerlijk vakantie­land. Maar ook Frankrijk, Italië, Griekenland, Portugal.’

Heb je vriendschappen gesloten op het MEC?

‘Jazeker! Bijvoorbeeld met Ton Sibbing, die helaas veel te vroeg is overleden. Ik had met hem altijd een goede band en heb hem ook thuis bezocht. We deden ook weleens wat samen als onze dienst er op zat. Hij heeft me geholpen bij de crisis die ik in mijn huwelijk had. En later heb ik ook zijn broer Eddy leren kennen, die hier lange tijd manager is geweest. Ik zei het al eerder: schaken is meer dan alleen houtjes verzetten. De sociale banden van het schaken zijn heel belangrijk voor mij, ook nu nog. Niet alleen op het MEC, maar ook bij mijn schaakclub Purmerend en in Wijk aan Zee, waar ik ieder jaar meedoe aan de tienkampen in januari. Na die weemoedige feestdagen kijk ik ieder jaar weer uit naar januari in Wijk aan Zee, waar ik al sinds 1995 kom! Ik ken trouwens geen andere sport waar je na de partij gezamenlijk met je tegenstander de partij nog even terugkijkt. Ik zie mijn schaakvrienden graag en overal.’

Over schaakvrienden gesproken: je hebt ook bijzondere dingen meegemaakt in Wijk aan Zee, toch?

‘Jazeker. Ooit speelde ik daar een min of meer onsterfelijke partij en daarna begaf ik mij gewoontegetrouw naar Het Wapen van Wijk aan Zee, de kroeg van Joyce. Ik dronk toen nog alcohol. Nadat ik mijn partij aan de bar diverse malen had geanalyseerd, was het inmiddels dusdanig laat geworden dat ik vergeten was om onderdak te zoeken. Joyce heeft me toen gered: zij belde ter plaatse een

hotel en toen kon ik daar midden in de nacht nog terecht. Tot mijn grote verrassing zag ik bij het ontbijt, ik was nog steeds behoorlijk beneveld, allemaal bekende grootmeesters om mij heen, zij logeerden in datzelfde hotel. Ik voelde me aanvankelijk wat ongemakkelijk, maar tegelijkertijd was het heel bijzonder om al die grootmeesters samen met mij te zien ontbijten.

Een paar jaar later herhaalde dit zich: ik was weer blijven hangen in het Wapen en was de tijd vergeten, en had mijn bus gemist. Ditmaal kon Joyce mij niet helpen, want Wijk aan Zee bleek bomvol te zitten. Het was 5 uur in de ochtend, het was steenkoud... Tja, wat moet je dan? Toen ben ik richting de zee gelopen, waar ook dat hotel lag. Tot mijn verbazing kwam ik iemand tegen die buiten aan het wandelen was: grootmeester Baadur Jobava. Ik kende hem uit Het Wapen en vertelde hem mijn verhaal. Hij reageerde heel bijzonder: geen probleem, je kunt bij mij op de kamer slapen. Dat is ook gebeurd. Ik sliep maar een paar uurtjes en won mijn partij de dag erna snel (lacht). Zo iets kan volgens mij alleen in Wijk aan Zee gebeuren!’

Je wilde graag iets kwijt over Yvonne van Gennip?

‘Wij hebben natuurlijk heel lang dat grote schaakbord buiten gehad, waarvan ik het verdwijnen nog steeds betreur. Ooit stond Yvonne van Gennip daar te kijken en toen sprak ze een oudere man aan, die haar vertelde dat je ook naar boven kon om het museum te bekijken. Dat heeft ze gedaan en ik herkende haar meteen. Ik heb haar toen opgevangen. Ze herkende de passie bij ons voor het schaken en vond vooral het grote schaakspel buiten zo leuk. Ze was erg enthousiast over wat wij allemaal doen.’

Wens voor de toekomst?

'Ja, wie heeft er geen wens! Ik zou bijna zeggen: grootmeester worden, maar gezien mijn leeftijd kan ik dat niet meer halen

(lacht). Laat ik het dan maar zo zeggen: mijn onsterfelijke partij spelen en dat op zeer hoge leeftijd. Op mijn tachtigste bijvoorbeeld, dat zou mooi zijn.'

Cor ten Woude (rechts) met oud-vrijwilliger Ron Nep op bezoek bij een van de Batavia-toernooien in Amsterdam. (Foto: Bas Beekhuizen)

Max Euwe Centrum op het NK Bedrijvenschaak 2024

Paul-Peter Theulings

Op zondag 15 september deed een team van enthousiaste vrijwilligers mee met het NK Bedrijvenschaak in Rotterdam. Kersvers voorzitter van ons centrum Jaap van den Herik kwam ook op bezoek. Het was een zeer geslaagde dag die begon met een trein die in Amsterdam bleef staan. We waren nog net op tijd met de volgende trein.

Het toernooi werd gewonnen door het team van ABN/AMRO. De eindstand aan de top was als volgt:

1. ABN/AMRO	12	(23)
2. SVB	12	(20,5)
3. ING-1	11	(21)

Ons team behaalde 8 matchpunten en 13 bordpunten, en eindigde daarmee op de 22^e plaats.

De persoonlijke scores in het team:

1. Paul-Peter Theulings	3 uit 5
2. Frans Arp	2 uit 5
3. Theo Weijers	3 uit 6
4. Maarten Mellegers	4 uit 6
5. Marjolein Aarten	1 uit 6

In de laatste ronde speelde ik met wit tegen GM Harmen Jonkman. Ik won een stuk, maar hij kreeg er wel twee pionnen voor:

1. Pf3 d5 2. d4 Pf6 3. c4 dxc4 4. e3 a6 5. Lxc4 e6 6. O-O c5 7. b3 Le7 8. Lb2 b6 9. Pbd2 O-O 10. Le2 Lb7 11. Pc4 b5 12. Pce5 Pbd7 13. Pxd7 Pxd7 14. Tc1 Tc8 15. dxc5 Pxc5 16. Dxd8 Tfxd8 17. Tfd1 Ld5 18. La3 Lf8? 19. Lxc5 Lxc5 20. e4 Lxf2+ 21. Kxf2 Lxe4.

Ik had kunnen winnen als ik dit beter had uitgespeeld. Zoals het in de partij ging, bleef er voor wit een toren, loper en g- en h-pion over, tegenover toren en e-, f-, g- en h-pion voor zwart. Dat staat gelijk, en mijn remiseaanbod werd dan ook onmiddellijk aangenomen.

Volgende keer willen we graag weer meedoen. Misschien met twee teams?

Het MEC team op het NK bedrijven: v.l.n.r. Maarten Mellegers, Jaap van den Herik (supporter), Marjolein Aarten, Frans Arp, Theo Weijers en Paul-Peter Theulings.

Acht nummers *Skaakstikken*: 512 pagina's schrijf- en leesplezier

Erik Mijnheer

In de rijke geschiedenis van het schaken in Nederland hebben talloze tijdschriften een belangrijke rol gespeeld bij het verspreiden van kennis, het delen van partijen en het versterken van de schaakcultuur. Het veld van Nederlandse schaaktijdschriften is divers en kent zowel landelijke als regionale publicaties, elk met hun eigen karakter en doelstellingen. Sommige van deze publicaties hebben slechts kort bestaan en zijn in de loop der tijd in vergetelheid geraakt, terwijl andere decennia of zelfs meer dan een eeuw hebben bijgedragen aan het schaakleven. Zo was *Schaakmagazine*, eerder bekend als *Het Tijdschrift van den Nederlandsche Schaakbond* en *Schakend Nederland*, en tegenwoordig als *Schaken.nl*, een opmerkelijk voorbeeld van een tijdschrift dat meer dan honderd jaar schaakgeschiedenis heeft vastgelegd en gedeeld.

Te midden van deze publicaties heeft ook de provincie Friesland zijn stempel gedrukt op de Nederlandse schaakwereld. Het Friese

schaaktijdschrift *Skaakstikken* (2018-2022) is een voorbeeld van een regionale uitgave die een waardevol venster biedt op de schaakactiviteiten en -cultuur van deze noordelijke provincie. Het weerspiegelt niet alleen de lokale schaakgeschiedenis, maar ook de unieke bijdragen van Friese schakers aan de nationale en internationale schaakgemeenschap.

De redactie schrijft over haar blad het volgende: “*Skaakstikken* is een tijdschrift met schaakverhalen met als motto: *roeien tegen de stroom in*. In deze tijd van toenemende digitalisering brengt de redactie een tijdschrift uit op papier in de overtuiging dat zo’n papieren tijdschrift eeuwigheidswaarde heeft.” In het eerste voorwoord voegen zij daar nog aan toe dat zij een dam willen opwerpen tegen een wereld van slechts vlugge mails, vluchtige tweets en vergankelijke bijdragen aan websites. De redactie wordt gevormd door HarmJan Dijkstra, Eelke Heidinga, Jan

Hibma, Migchiel de Jong, Dik Kruihof en Dolf Wissmann. De drukker van *Skaakstikken* is Paul Pasveer.

Dit gezelschap kwam op 18 januari 2017 bijeen bij Jan Hibma thuis om te brainstormen over de levensvatbaarheid van een papieren tijdschrift. Na een jaar van vergaderingen, etentjes en uitgebreide discussies was het dan eindelijk zover: op 17 januari 2018 verscheen het eerste nummer. Rechts bovenaan de voorzijde illustreerde het aantal zwarte pionnen om welk nummer het ging; de eerste editie was voorzien van één pion. Een tweede verwijzing naar het schaken betrof het aantal pagina's: 64. De eerste editie stond in het teken van herinneringen aan het Fries Jeugdkampioenschap, maar belichtte ook andere onderwerpen, zoals de twintig duels tussen Philidor 2 en Lasker 1. Daarnaast werd het onderkomen van de schaakclub Emanuel Lasker in Sint Jacobiparochie vanaf 1981 in De Aardappelbeurs besproken, waarover werd geschreven dat de prachtige bovenzaal een weids uitzicht bood over de troosteloze aardappelvelden. In de tweede editie hanteert de redactie geen thema, de logica is, zo vinden zij zelf, soms ver te zoeken. Het levert een rijk en gevarieerd nummer op. Er worden herinneringen opgehaald aan Gent, een onderzoek naar negentien duels tussen Sneek en de schaakvereniging Lasker, de bibliotheek van Lothar Schmid, en een aantal artikelen over schaken en filatelie (postzegels).

Het tijdschrift zit vol verhalen en naast de redactie dragen ook vele gastschrijvers bij. Het tijdschrift bevat natuurlijk ook wel enkele partijen, maar het geschreven woord, kortom de schaakverhalen, staat voorop.

Het eerste nummer viel meteen in de smaak en trok 75 abonnees. Gesterkt door dit enthousiasme beloofde de redactie dat er tien nummers van de pers zouden rollen. Na de tweede editie steeg het aantal abonnees tot boven de 100, en uiteindelijk bereikte de oplage 128 exemplaren.

De redactie van Skaakstikken

De nummers één tot en met zes verschenen vlot achter elkaar in de jaren 2018 tot en met 2020. De productie van nummer zeven en acht werd echter steeds meer afhankelijk van de hoeveelheid ingeleverde kopij. Uiteindelijk verscheen de laatste editie met Kerst 2022. De redactie gaf aan: “De wet van de hooivork: mensen met veel hooi op de vork nemen vaak meer hooi op de vork. Zo ook de redactieleden van *Skaakstikken*. Het zal u niet ontgaan zijn dat deze heren nog vele andere functies in de Friese schaakwereld bekleeden, en ook op andere gebieden

zich overal mee bemoeien.” Daar voegde de redactie een symbolische argumentatie aan toe: “En meer dan acht zwarte pionnen zijn er niet. Acht is ook een mooi getal in het schaken.”

Het laatste nummer mag er zeker zijn. Het begint met een lang interview met Ingrid Jansen, destijds Ingrid Tuk, Nederlands dameskampioen schaken in 1968. Een ander artikel gaat over Jelmer Beetsma, die zijn loopbaan in het onderwijs begon als onderwijzer en eindigde als docent aan de lerarenopleiding Ubbo Emmius te Groningen. De redactie ontdekte dat Beetsma ook schaakboeken uit het Russisch

vertaalde, waaronder de bekende titel *Schaken voor beginners* van de Rus Vasily Panov, uitgegeven door Uitgeverij Ten Have in Amsterdam. Na het lezen van deze editie wordt duidelijk dat de redactie en gastschrijvers met veel plezier aan al die artikelen hebben gewerkt. Het plezier spat ervan af.

Door de lens van *Skaakstukken* herontdekken we een belangrijk stuk schaakgeschiedenis dat, net als de partijen die erin beschreven zijn, de tand des tijds heeft doorstaan.

Moeder, antimoeder

Een recensie door Minze bij de Weg

Toen ik begin jaren zeventig mijn intrede deed in de schaakjournalistiek, de landelijke schaakjournalistiek, kwam ik in een gespreid bed terecht. Ik had schaakjournalist Berry Withuis leren kennen bij het Niemeyer jeugdschaaktoernooi in Groningen. Ik zat in het toernooicomité en werkte in de persdienst. Het toernooi groeide in de jaren zestig en om meer publiciteit te krijgen werd Withuis binnengehaald. Hij had overal contacten, in binnen- en buitenland.

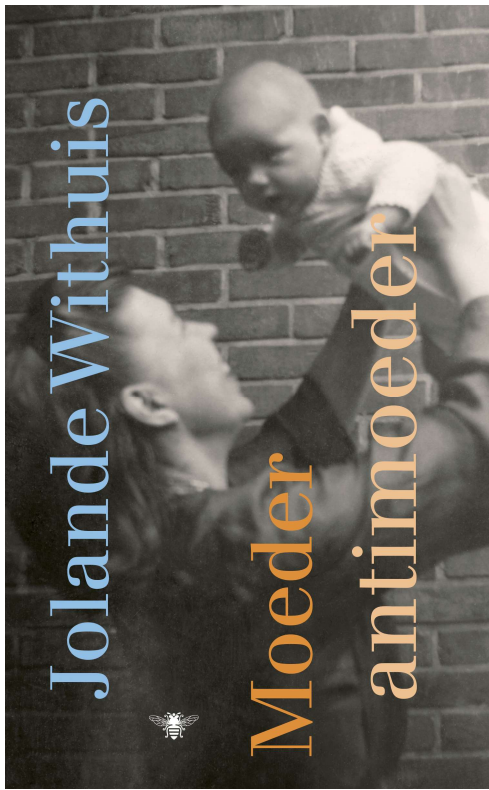
Het klikte tussen Berry en mij, en hij stelde mij voor eens bij het Hoogovenstoernooi langs te komen. Dat hoefde hij geen twee keer te zeggen. Al snel maakte ik deel uit van de persdienst in Wijk aan Zee. Ik zie hem nog zitten in de persruimte van hotel Kennemerduin, in zijn eigen kamertje, achter zijn luidruchtige metalen typemachine, alsof hij audiëntie verleende aan de langskomende grootmeesters, meesters en journalisten natuurlijk.

Dat die persdienst in een mannenwereld, zoals het schaken is, geleid werd door een vrouw, zijn echtgenote Jenny, heeft mij geen ogenblik verbaasd. Alles ging zo vanzelfsprekend, zo efficiënt en tegelijk zo ontspannen, dat het een natuurlijke situatie leek. Jenny was de 'baas' van het spul, samen met andere vrouwen. Berry was het gezicht naar buiten, hij was de schaker. Jenny was voor het grote publiek minder zichtbaar, maar zij zorgde ervoor dat alle persinformatie op de juiste plaatsen terecht kwam, dat er daadwerkelijk een toernooibulletin verscheen en dat dit zo snel mogelijk onder de schaakliefhebbers werd verspreid.

De persdienst

Het waren goede jaren voor 'De persdienst', onder welke naam Berry en Jenny Withuis hun schaakactiviteiten hadden ondergebracht. Dat daar een moeilijke periode aan was voorafgegaan werd mij pas duidelijk door het boek *Raadselvader*, waarin dochter Jolande Withuis het leven van Berry beschreef. Het werd mij nog veel duidelijker door het onlangs verschenen *Moeder, antimoeder*, dat het leven van Jenny Withuis en ook de verhouding tussen moeder en dochter beschrijft. Biografie, autobiografie, psychologische en sociologische studie ineen.

Jenny van Ringen kwam uit een sociaal-democratisch gezin en wilde hogerop. Zelfstandig wilde ze ook zijn, autonoom. Ze volgde een opleiding tot secretaresse en kreeg een goede baan. Het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog stond een verdere uitbouw van haar carrière vijf jaar lang in de weg. Na de oorlog kwam ze terecht bij de noordoostelijke editie van het communistische dagblad *De Waarheid*, toen even de grootste krant van Nederland. Daar, in Meppel, leerde ze journalist Berry Withuis kennen. Hij had de oorlog nauwelijks overleefd en was zwaar getraumatiseerd uit Duitsland teruggekomen.

De oplage van *De Waarheid* liep snel terug en Berry en Jenny, die intussen een stel waren, verhuisden naar het hoofdkantoor van de krant en van de CPN in Amsterdam. Ook daar ging het niet goed. Wegens bezuinigingen werd Jenny ontslagen en zo zat ze plotseling thuis met twee jonge kinderen. Als huisvrouw. Dat was het tegendeel van wat ze wilde. Het moet als een gevangenis hebben gevoeld, terwijl haar motto was: altijd vooruitkijken.

Met Berry ging het ook niet goed bij *De Waarheid*. De dwingende structuur van de CPN vormde steeds meer een probleem. In 1957 stapte hij op bij de krant (al bleef hij onbezoldigd nog wel het nodige doen) en besloot hij van zijn hobby schaken zijn

beroep te maken. Samen met Jenny begon hij '*De persdienst*'. Het werd hun redding en het bleek een zegen voor de Nederlandse schaakwereld te zijn. Bedenk wel dat de verslaggeving van schaaktoernooien toen niet zo veel voorstelde. '*De persdienst*' begon die te professionaliseren en ontwikkelde ook zelf ideeën op schaakgebied. Jenny was daarbij onmisbaar. Jolande Withuis schrijft: "Jenny's efficiënte management maakte mijn vaders professionele bestaan mogelijk (...) Zonder haar zouden weinig van Berry's creatieve ideeën ten uitvoer zijn gebracht."

Stencilen

Tegenwoordig is ieder schaaktoernooi dat iets voorstelt online te volgen. In de jaren zestig ging dat er heel anders aan toe. Om te laten zien hoe belangrijk de rol van Jenny Withuis in '*De persdienst*' was, nog een citaat uit *Moeder, antimoeder*:

"Het maken van zo'n bulletin was een hele klus, waarin Jenny's aandeel essentieel was. De bulletins werden 'gestencild'. Daartoe moesten om te beginnen alle partijen en teksten in een door haar ontworpen lay-out op stencilvellen worden getypt en gecorrigeerd. Zonder haar pijlsnelle blind tikken was dit onmogelijk geweest. (...) Jenny was in staat de in slordige spelershandschriften haastig genoteerde codes tegelijk te lezen én foutloos uit te typen. (...) Als ze het af had controleerde mijn vader de hele tekst, zet voor zet. Het getypte stencilpapier werd blaadje na blaadje afgedraaid langs een beïnkte rol. Dit procedé werd herhaald met de volgende pagina op de lege achterkant van het papier. En dat met elke pagina van het bulletin. Nadat de stapels aldus bedrukte bladen op volgorde op een tafel waren gelegd, werden

er pakketjes van gemaakt, die, geniet en geadresseerd, naar het postkantoor werden gebracht. De abonnees moesten hun bulletin zo snel mogelijk in de bus hebben.”

Dat laatste herinner ik mij ook nog van het IBM-toernooi in de jaren zeventig. Als het bulletin klaar was en de lichten van de perskamer uitgingen, was de eerste tocht naar het postkantoor op de Oosterdokskaai in Amsterdam. Daar werd een zak met bulletins afgeleverd.

Uit het voorgaande uitvoerige citaat mag niet worden afgeleid dat het schaakverhaal een groot onderdeel is van *Moeder, antimoeder*. Dat is de opzet van het boek niet. Dat gaat erover hoe de maatschappelijke ontwikkelingen het leven van een ambitieuze vrouw konden bepalen. Ontwikkelingen in de trant van: een vrouw hoort thuis voor de kinderen te zorgen, communisten zijn een potentiële dreiging voor de veiligheid van het land. En het gaat erover hoe een moeder voor wie de grote zaak, het communisme, het allerbelangrijkste was, dat liet doorklinken in de

opvoeding van haar kinderen. Van haar dochter in het bijzonder. Hoe dat ertoe leidde dat er in huize Withuis wel plaats was voor materiële warmte, maar niet voor gevoelens en troost.

Nog een kleine anekdote tot slot. Omdat de communisten als een potentiële dreiging voor de veiligheid van het land werden beschouwd, zoals ik hierboven schreef, had de BVD (Binnenlandse Veiligheidsdienst) grote belangstelling voor de familie Withuis. Er werden uitgebreide gedetailleerde dossiers aangelegd. Dat kwam handig uit bij het schrijven van dit boek. Jenny had, efficiënt als ze was, de gewoonte om bijna alles wat niet meer van belang was weg te gooien. Met hulp van de BVD-dossiers slaagde Jolande Withuis er toch in veel gebeurtenissen te reconstrueren, zo vertelde ze lachend bij de presentatie van het boek.

Jolande Withuis: *Moeder, antimoeder*. Uitg. De Bezige Bij. 224 blz. Gebonden. Prijs € 22,99. ISBN 9789403134642.

De Schaakrevolutie

Een recensie door Paul van der Sterren

Voor dit boek kan ik niet anders dan meteen met de conclusie in huis vallen: dit is een geweldig boek, dat iedere schaker zou moeten lezen. Het is boeiend, geestig, helder geformuleerd en het getuigt van een grote belezenheid. Een rijk boek!

Waar gaat het over? De titel licht al een tipje van de sluier op, maar het is vooral de ondertitel die het boek kort en krachtig samenvat. Peter Doggers schrijft in zijn inleiding dat hij het boek heeft willen schrijven “voor de grote groep nieuwe schaakfans die het spel heeft leren kennen als Netflix-kijker of YouTube-abonnee en wanhopig op zoek is naar een goede introductie tot deze sport en de wereld erachter”.

Maar het boek is veel meer dan dat, want ook voor ervaren tot zeer ervaren schakers biedt het een prachtig overzicht, niet alleen van de allernieuwste geschiedenis, maar ook van de geschiedenis van het schaakspel vanaf het begin. Ikzelf bijvoorbeeld ben toch werkelijk geen nieuweling, maar ik heb geboeid zitten lezen, zowel over wat ik al wist als over van alles en nog wat wat ik nog helemaal niet wist. In feite las ik het ene na het andere verhaal dat ik nog niet kende en werd ik bijna overvoerd met brokjes informatie die nieuw voor me waren. Dat het schaakspel ook in de late middeleeuwen een bloeitijd beleefde bijvoorbeeld, was dan wel niet helemaal nieuw voor me, maar het wordt door Doggers zo enthousiasmerend beschreven dat ik er al lezend met terugwerkende kracht gewoon trots op werd, trots op hoe goed ‘ons’ schaakspel het toen al deed. En dat is het effect dat het boek op

de lezer heeft: het creëert een gemeenschapsgevoel, dwars door tijd en plaats heen. Precies wat de schrijver wilde bereiken dus. Wij, schakers.

De kracht van dit deel over de geschiedenis is ook dat, hoewel de auteur meer facetten van en ingangen tot het schaakspel aandraagt dan ik ooit in één boek bij elkaar heb gezien, het nooit een chaos wordt. Doggers structureert en formuleert helder en intelligent.

Het is ook een rijk boek in die zin dat er heel veel citaten in staan uit heel veel verschillende bronnen. Een intrigerend citaat is bijvoorbeeld dit van Judit Polgar als haar gevraagd wordt om ‘talent’ te definiëren: “Het is je persoonlijkheid. Veel mensen willen iemand anders zijn, maar de mensen die echt iets bereiken, durven zichzelf te zijn”. Denk daar maar eens goed over na!

Zo staat het boek vol met prikkelende uitspraken. En hoewel dit dus geen teksten van de auteur zelf zijn, maakt dit het boek – paradoxaal genoeg – juist persoonlijker. Hij laat merken wat hij belangrijke, stimulerende of leerzame uitspraken vindt en waarom die relevant zijn voor het schaakspel. In dit opzicht verschilt het boek ook sterk van een meer traditioneel

geschiedenisboek, dat veel onpersoonlijker is. Doggers weet heel knap de ‘grote geschiedenis’ op de voorgrond te verweven met een autobiografische achtergrond. Dit stoort nergens en maakt het boek juist overtuigender en interessanter.

Is het geschiedenisdeel al een boeiend boek op zichzelf, het wordt pas echt spannend als de auteur begint te vertellen over de ontwikkelingen op computergebied. Ook hier geeft hij eerst een historisch overzicht, dat verrassend vroeg begint (in 1800!) en min of meer eindigt met de match van Kasparov tegen Deep Blue in 1997. En dan wordt het (althans voor mij) pas écht spannend, want

de tweede helft van het boek is voor de wat oudere lezer zoals ik, die weliswaar allerlei digitale klokken heeft horen luiden maar geen enkele klepel zou kunnen aanwijzen, een ware inleiding tot alles wat ik allang had willen weten, maar nooit durfde te vragen. Alles komt voorbij: moderne openingsvoorbereiding, AlphaZero, valsspellen (het Carlsen-Niemann verhaal), onlineschaak, de opkomst van chess.com en andere schaakplatforms ('Hoe chess.com kwam, zag en overwon'), video's, streamers ('De streamingrevolutie'), enzovoort enzovoort.

En wat het boek helemaal af maakt: ook een vleugje filosofie ontbreekt nergens. Zo besluit Doggers het hoofdstuk 'Moeten we ons zorgen maken?' met "Meer dan een kwart eeuw nadat de mens de strijd verloor van de machine, spelen en bekijken mensen nog steeds met plezier schaakpartijen – zelfs die tussen computers. Het vermaakt ons en we kunnen ervan leren. Het menselijke aspect is nog steeds springlevend en AI weerhoudt ons er niet van om van schaken te genieten, maar helpt ons om het meer te waarderen, en zo helpt het ons op een bepaalde manier in wat het betekent om mens te zijn."

Amen! Ik hoop van nu af aan nooit meer een schaker tegen te komen die dit boek niet gelezen heeft.

Peter Doggers: *De schaakrevolutie (Hoe een eeuwenoud bordspel populairder werd dan ooit)* Uitgeverij Spectrum, 432 blz. Gebonden. Prijs € 29,99. ISBN 978900039082.

MEC-kalender

Het Max Euwe Centrum is geopend elke dinsdag tot en met zaterdag van 12.00-16.00 uur. De toegang is gratis.

Op de hoogte blijven van alle activiteiten in het MEC?

Hoewel de naam Nieuwsbrief nu verleden tijd is, verdwijnt het oorspronkelijke idee van de nieuwsbrief niet helemaal. Op deze pagina vindt u een QR-code die u kunt scannen met uw telefoon. Er opent dan een website waar u zich kunt aanmelden voor onze mailinglijst. Eenmaal aangemeld krijgt u met enige regelmaat het laatste nieuws over onze activiteiten. Lezingen, trainingen, boekpresentaties, pleinfestivals, simultaans, als eerste in uw inbox!

Anmelden kan ook via onze website: www.maxeuwe.nl.

Rekeningnummer NL91 INGB 0005 4016 70
t.n.v. Stichting Max Euwe Centrum te Amsterdam